

משנת השבוע

פרשת חיי שרה תשפ"ה
[שנה י"ד - גליון ד']

דברות קודש
שיעור הלכה
ניצוצי הדף
מאת כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

דברות קודש
ליקוטי מגיד משנה
מצוה יומית
מאת כ"ק מרן אדמו"ר הגה"ק זצוקללה"ה

הילולא דצדיקיא
א געדאנק פון פרשה
מאת כ"ק מרן אדמו"ר הגה"ק זצוקללה"ה

מרא"מ בספרי משנ"ה
מערכת המשנה
מאת כ"ק מרן אדמו"ר הגה"ק זצוקללה"ה

לימוד מצוה יומית

ערב שבת:	כ"א מרחשון
מצוה תרו.	להתודות וידי מעשר
שבת קודש:	כ"ב מרחשון
מצוה תרה.	אונן במעשר שני

פרשת תולדות

יום ראשון:	כ"ג מרחשון
מצוה תרט.	טמא במעשר שני
יום שני:	כ"ד מרחשון
מצוה תרי.	לא נתתיו למת
יום שלישי:	כ"ה מרחשון
מצוה תרי"א.	והלכת בדרכיו
יום רביעי:	כ"ו מרחשון
מצוה תרי"ב.	מצות הקהל
יום חמישי:	כ"ז מרחשון
מצוה תרי"ג.	לכתוב ספר תורה

סיום מהזור ל"ה

תוכן הענינים

דברות קודש

מכ"ק מרן אדמו"ר הגה"ק זצוקללה"ה . ג
 ליקוטי מגיד משנה ה
 מצוה יומית ט
 דא"ח מכ"ק מרן אדמו"ר שליט"א יא
 שיעורי הלכה כד
 ניצוצי הדף כח
 מראי מקומות ללימוד דף היומי לד
 מערכת המשנה לה
 היולא דצדיקא לז
 מגיד משנה לנוער מז

אונגוואר

יצא לאור ע"י

מכון משנה הלכות

1578 53rd St

Brooklyn, NY 11219

לשלוח תגובות והערות

בכל עניני הגליון בפאקס

718-851-2660

לקבל הקונטרס באי-מייל:

KHALUNGVAR@GMAIL.COM

קול אונגוואר

דא"ח מכ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

718.255.9118

♦ נא לשמור על קדושת הגליון

דברות קודש

מאת כ"ק מרן אדמו"ר הגה"ק זצוקללה"ה

פרשת חיי שרה שנת תשי"ח

יצחק נמי כרבים דמי. ועיין בגמ' (ברכות מז:)
 ר"א שיחרר עבדו לדבר מצוה דרבים. ולפ"ז
 שפיר מיושב נמי הקושיא מ"וכל טוב אדוניו
 בידו". (ב) כתירוץ הפלא"ה הנ"ל דיד עבד
 כגופו דמי לענין קידושין. ולתירוץ הראשון
 דשחררו, א"כ האיך אמר "הוא אדוני"
 (כד: סה), וכן מה שאמר "עבד אברהם אנכי"
 (שם: לד). וע"כ צריך לומר כתירוץ ב'. אמנם
 לפ"ז תקשה 'בידו' וכנ"ל.

וצ"ל דהנה אמרו (אבות פ"ו מ"ג) אין 'טוב'
 אלא תורה, ואמרו חז"ל (יומא כח:)
 אברהם אבינו זקן ויושב בישיבה הי', שנא'
 "ואברהם זקן בא בימים", ואליעזר דולה
 ומשקה מתורת רבו לאחרים (יומא כח:). וא"כ
 י"ל "וכל טוב אדוניו בידו" - זה התורה
 שלמד מאברהם, וכמו שאחז"ל (פסחים נ:)
 אשרי מי שבא לכאן ותלמודו בידו. ולא
 תקשה יד עבד כיד רבו.

והנה אמרו (קידושין לב:) אין זקן אלא מי
 שקנה חכמה. "ויאמר אברהם אל
 עבדו זקן ביתו המושל בכל אשר לו", כוונתו
 נמי זקן זה שקנה חכמה, וזה שאמר "בכל" -
 זה אליעזר, שנא' "זקן ביתו המושל בכל אשר
 לו". ובמדרש "זקן ביתו", שהי' אוקיננון שלו
 דומה לו, "המושל בכל אשר לו", שהי' שליט
 ביצרו כמותו.

ומעתה קשה על אברהם מאחר שהי' לו
 אליעזר השולט ביצרו וכל

"וה' ברך את אברהם בכל" (כד: א). במדרש
 (מובא בס' ישמח משה וכתב סופר) 'בכל'
 זה אליעזר, דכתיב "המושל בכל אשר לו"
 (שם: ב), מכאן אמרו חז"ל (ברכות לא., עירובין
 סד.) אל יפטר אדם מחבירו אלא מתוך דבר
 הלכה. והוא פלא.

ונלפענ"ד דהנה לקמן אמרו "וכל טוב
 אדוניו בידו" (כד:), וצ"ע האיך
 אמר "וכל טוב אדוניו בידו", הא אין יד
 לעבד, וקיי"ל (פסחים פח:) מה שקנה עבד
 קנה רבו, וא"כ האיך אמר 'בידו'.

ואמנם כבר הבאתי קושיא האיך נעשה
 אליעזר שליח, הא אין שליחות
 לעבד. ועיין פנים יפות עה"ת. ובתוס' רי"ד
 (גיטין כג:) שכתב ע"ד הגמ' שם, אמר רב אסי
 אמר ר' יוחנן, אין העבד נעשה שליח לקבל
 גט. וראיתי במקצת ספרים עבד דעלמא דלאו
 דידיה ולאו דידה וכו' ולכאורה נראה דגירסא
 יפה היא דעבד דאשה הוי שליח לקבלה, דיד
 עבד כיד אשה דמיא וכו' אבל לאו מילתא
 הוא, דע"כ דיד עבד כיד רבו דמיא לא שיהא
 שליחו אלא כחצירו דומה, ע"ש.

וי"ל בב' אופנים, א) דבאמת שיחררו ואינו
 עובר בעשה, דמצוה דרבים שאני,
 ויצחק כמצוה דרבים דמי. וכהא דאמרינן
 "וה' פקד את שרה" (בראשית כא: א) - פקידה
 דיחיד, ומשני כיון דאתי רבים מינה כרבים
 דמיא (עיין ר"ה לב:), ומהאי טעמא גופא

נימא יבוא עשה ד"ואהבת לרעך כמוך" (ויקרא יט:יח) וידחה הלכה ולא יפרד בכל אופן.

וע"כ נראה דיליף מאברהם שהי' לו העבד ולא רצה לקחת בתו, דזה נגד ההלכה, והגם שע"ז נפטר ונפרד ממנו לעולם שלא נשאו זה מזה, וגם ישאר הפירוד לעולם ולעולמי עד, מ"מ ההלכה שאין ארור מתדבק בברוך מכריח הדין להפרד. וזה שאמר 'בכל' זה אליעזר שנא' "המושל בכל אשר לו", והיינו שאליעזר היה דולה ומשקה מתורת רבו. ומעתה תקשה לך למה לא לקח בת אליעזר, וע"ז אמר מכאן אמרו אל יפטר אדם מחבירו אלא מתוך דבר הלכה.

המעלות, למה לא השיא את בתו ליצחק. והתי' דאין ארור מתדבק בברוך (ב"ר נ"ט ט'), וכיון דאליעזר ע"כ היה בכלל "ארור כנען" (ט:כה), דכתיב ביה "ברוך ה' אלקי שם ויהיה כנען עבד למו" (שם:כו), ממילא אסור לישא בתו.

והנה והנה המפרשים פ"י אל יפטר אדם מחבירו אלא מתוך דבר הלכה (עירובין סד.), דלעולם כל ישראל חברים הם (ירושלמי תגינה פ"ג ה"ו) והפירוד קשה אצל ישראל, אא"כ חבירו ח"ו שאינו עושה כהלכה, אז מותר להפטר ממנו, דהוא בכלל חבר רע. והיינו אל יפטר מחבירו באופן אחר, אלא מתוך דבר הלכה. ולכאורה מנלן, דילמא

ליקוטי מגיד משנה

פרשת חיי שרה

כולן שוים לטובה

"ויהיו חיי שרה מאה שנה וגו'" (כג:א). פרש"י, כולם שוים לטובה.

מצות חינוך על מי

נראה כי ידוע שימי שנותינו שבעים שנה, ובהם נכללים גם ימי קטנות, והרי קטן פטור מכל המצוות ואינו בר עונשין. והגם שהקטן פטור, אבל אביו חייב לחנכו. ונחלקו הראשונים^א האם מצות חינוך מצוה שלו הוא, או מצוה על האב, והקטן פטור מכל. ובספרי (משנ"ה ח"ג סי' רכ"ט, רל"א) הארכתי בזה. והנה כשנכנס הילד לשנת י"ג נפטר האב מחיוב חינוך, ומברך "ברוך שפטרנו מעונשו של זה", ואז נכנס הבן בעול המצוות ובחיוב קיום המצוות ואחריותו ועונשו. ובית דין של מטה מענישין משנת י"ג, אבל בית דין של מעלה מענישין רק משנת עשרים (ב"ר נ"ח א').

אור לארבעה עשר בודקין את החמץ

בספרים רמזו (עי' של"ה פ' בא) על המשנה (פסחים פ"א מ"א) אור לארבעה עשר בודקין את החמץ לאור הנר, כלומר הקטן שנעשה בר מצוה - אור לארבעה עשר, בודק את החמץ - היינו היצה"ר, לאור הנר, שהוא היצ"ט. שכל ימי קטנותו אין בו אלא היצה"ר, כדכתיב (בראשית ד:ז) "לפתח חטאת רובץ", שהיצה"ר נכנס בו מיד בעת לידתו. ואולי מזה הטעם אין עונשין את הקטן, כיון שאמרו חז"ל (קידושין ל:) בראתי יצה"ר בראתי תורה תבלין כנגדן, ו'זה לעומת זה עשה האלקים' (קהלת ז:יד), לפי זה בקטן שאין לו יצ"ט הרי הוא אנוס, ואין הקב"ה בא בטרוניא עם בריותיו (ע"ז ג), ואי אפשר לשפטו ולענשו.

רמז של אור הנר

ויש להבין הרמז 'לאור הנר', מהו הנר זה. ונראה שאמרו בגמרא (נדה ל:) דרש רבי שמלאי, למה הולד דומה במעי אמו? לפנקס וכו' וטיבורו פתוח וכו' ונר דלוק לו על ראשו, וצופה ומביט מסוף העולם ועד סופו, שנאמר (איוב כט:ג) "בהלו נרו עלי ראשי לאורו אלך חושך". ואל תתמה, שהרי אדם ישן כאן ורואה חלום באספמיא וכו' ומלמדין אותו כל התורה כולה, שנאמר (משלי ד:ג) "ויורני ויאמר לי יתמך דברי לבך שמור מצותי וחיה". ואומר (איוב שם:ד) "בסוד אלוק עלי אהלי" וכו' וכיון שבא לאויר העולם,

^א פרש"י ותוספות (ברכות מח.) אם מצות חינוך על האב או על הבן, לרש"י מצות חינוך על האב, והקטן אינו בר חיובא כלל ואין מוציא גדול אפילו. ודעת התוספות שמשום חינוך הטילו המצוה על הקטן עכ"פ כשיש לו אב, ממילא פוטר גם את זמן הגדלות.

בא מלאך וסטרו על פיו, ומשכחו כל התורה כולה, שנאמר "לפתח חטאת רובץ" (בראשית ד:ז).

סיבת שכחת התורה בצאתו מבטן אם

והכונה שכל זמן שהתינוק במעי אמו, אז כולו קודש, ממקור קדוש מחצבתו ואינו חוטא, ומלמדין אותו כל התורה כולה וצופה ומביט מסוף העולם ועד סופו. אבל כיון שבא לאויר העולם, בא היצה"ר וסטרו על פיו ומחטיאו. וזהו שנאמר 'לפתח חטאת רובץ'. וכיון שעל הפתח כבר חטא, מיד שוכח כל התורה, שהחטא גורם לשכחת התורה, וגם הנר שעל ראשו כבה, ונשאר עם היצה"ר, וזה לפתח חטאת רובץ.

מראין לו בבטן אם היכן יכול להגיע

ולכן באור לארבעה עשר שיצא מקטנותו ונעשה גדול ובר דעת, מוחלין לו על הכל (עי' שו"ת משנ"ה ח"ג סי' י"ח), ואז נכנס אליו היצ"ט, וזה היה הנר שהיה דלוק לו על ראשו במעי אמו. וזהו שרמזו אור לארבעה עשר בודקין את החמץ לאור הנר, היינו הנר הידוע שהיה לו כבר במעי אמו. ואם יזכה, מתחילין להחזיר לו האבידה שאבד ע"י

שיגרש ממנו היצה"ר שלו כמו שהיה בירחי קדם במעי אמו, כאשר היה הנר דולק על ראשו, ועי"ז יבער את החמץ היינו היצה"ר. ויחזור לימי קדם כשהיה הנר דולק על ראשו, ויזכה לצפות ולהביט מסוף העולם ועל סופו. כידוע שהיו צדיקים שראו מסוף העולם ועד סופו, כמו הרבי מלובלין², שקיבל את הכינוי החוזה, וכן אמרו בשם הצדיק

² וזכה לזה על ששמר על עיניו בקדושה ובטהרה בימי חורפו - סגר את עיניו שבע שנים רצופות, לבלתי יראה ערות דבר, אם לא בעת תפילתו ולימודו, שהיה צריך להביט בספר אשר קרא בו והתפלל בו, ועי"ז היו עיניו כהות וקצר ראות. (עשר אורות כ"ב)

פעם אחת אמר הרה"ק ר' יצחק אייזיק מזידיטשוב זי"ע: "דעם לובלינ'ערס אויגין האט כביכול דער רבי רבי מלך אויך נישט גיהאט".

ריעו המגיד הקדוש מקוזניץ זי"ע אמר עליו, כי הוא בבחינת האורים ותומים, שהכל גלוי לפניו, (בארות המים, יקוו המים בסוף הספר). חבירו הרה"ק בעל אוהב ישראל מאפסא זי"ע העיד עליו שאפילו עפעפי עיניו אינו מגביה בלתי יחוד שם, מכל שכן דיבור, ומכל שכן מעשה. ובהסכמתו לספרי רבינו כתב, "כי נגלה לנו ולבני דורנו, שבח יקר מעלת הצדיק המפורסם איש אלקים קדוש מו"ה יעקב יצחק הלוי מלאנצוט, גבר די רוח אלהין קדישין ביה, ודמטמריין גליין ליה, ונודע בשערים חסידותו ופרישותו וקדושתו מימים ימימה בתורת ה' תמימה".

"כשבאים ללובלין, יש לצייר שנמצאים בארץ ישראל. חצר בית המדרש - ירושלים, בית המדרש - הר הבית, דירת הרבי - האולם, העזרה וההיכל, חדרו של הרבי - הוא קודש הקדשים, ואילו השכינה מדברת מתוך גרונו של החוזה הקדוש - ואז יוכלו להבין מיהו הרבי מלובלין". כך הגדיר השרף מסטרליסק, הרה"ק רבי אורי זי"ע את רבינו הקדוש רבי יעקב יצחק מלובלין זי"ע.

(נפלאות הרבי ר"צ)

סח הרה"ק רבי אליעזר מדז'יקוב זי"ע: "הלובלינ'ער הוא היה רבי, ומי שלא ראה את הרבי מלובלין, לא ראה רבי מעולם".

(אור הנפלאות)

מרוזיך¹ זי"ע. ולכן מראין לו לאדם קודם לידתו היכן יכול להגיע בעולם הזה, לדעת את כל התורה כולה, ולהיות צופה ומביט מסוף העולם ועד סופו.

יכול להגיע למדרגת אדם הראשון קודם החטא

ולהיות נר דלוק על ראשו, וכל זה ע"י שיפריש את עצמו מן החטא, וכמו שהיה אדם הראשון קודם החטא, כמו שאמרו חז"ל (סנהדרין לח:): אדם הראשון היה מסוף העולם ועד סופו. כיון שסרח, הניח הקב"ה ידו עליו ומעטו, שנאמר (תהלים קלט:ה) "אחור וקדם יצרתי ותשת עלי כפך". ואם יזכה, יתעלה כאדם הראשון קודם החטא וצופה ומביט מסוף העולם ועל סופו, כי הכל החטא גורם.

כל שנותיה של שרה היו בקדושה ובטהרה

וזוהו שנאמר אצל שרה, בת ק' כבת כ', ובת כ' כבת ז' ליופי, שכל שנותיה היו בקדושה ובטהרה, ולא נכנס בה יצה"ר כלל, אלא כל שנותיה כולם שוין לטובה בלי הבדל כלל. (סעודת בר מצוה תש"ג)

"וישמע אברהם אל עפרון וגו' ויקם שדה עפרון וגו' ואחרי כן קבר אברהם את שרה אשתו וגו' ויקם השדה והמערה אשר בו" (כג:טז-כ). ויש לדקדק, למה לא אמר 'ויקן אברהם את שדה עפרון', כמו שנאמר ביעקב (לג:יט): "ויקן את חלקת השדה אשר נטה שם אהלו וגו' במאה קשיטה". גם, למה כפל 'ויקם' שתי פעמים. ועי' רש"י 'ויקם' תקומה היתה לו. ובאבן עזרא כתב להודיע מעלת ארץ ישראל.

נכסי עו"כ כמדבר

נראה לפי מה שאמרו (ב"ב נד:): אמר שמואל, נכסי עו"כ הרי הן כנכסי מדבר, כל המחזיק בהן זכה בהן. מאי טעמא, עו"כ מכי מטי זוזי לידיה אסתלק ליה, ישראל לא

הנה לפנינו סיפור נפלא מהרוח הקודש של רבינו. פעם אחת בא אל רבינו, החסיד הנגיד ר' הערשלי מנאפטשנע זצ"ל, ובפעם הראשון שבא אליו בצירוף כמה אנשים לקבל שלום, ונתן לכולם שלום. אח"כ אמר לו רבינו: "לקרוב צריך ליתן שלום אחר", כי הכיר בו שהוא קרוב. ופקד עליו, שבכל עת שיסע אחר מסחר היין, יסע דרך לובלין ליטול רשות.

פעם אחת נסע למסחרו בלי נטילת רשות מקודם, ובעת שהעביר היין על הגבול, לקוהוהו שומרי הגבול, וזה היה תחילת ליל מוצאי שבת קודש. באותו עת ישב רבינו עדיין בסעודה שלישית, ואמר לאנשי שלומו: "הערשל אינו מניח אותי לישב, ואני צריך לבקש עבורו". ובזו הרגע טעמו השומרים היין, וראו שהוא מים, ושחקו ממנו, ונתנו לו בחזרה. אז תיכף נסע ללובלין. בבואו על המפתן, אמר לו רבינו: "לא הנחת אותי מנוחה אפילו בסעודה שלישית. ומשום יין נסך לא תחוש, כי אין זה כלל אותו יין".

¹ הרה"ק מאפטא זי"ע אמר על קדוש ישראל מרוזין זי"ע, שלא שכח כלום כל מה שלמד בעת הילול נרו עלי ראשו. וגם אמר עליו ועל אחיו הרה"ק אברהם זי"ע, שהמה יכולים להביט מסוף העולם ועד סופו. (עשר אורות מערכת רוזין אות ד')

קני עד דמטי שטרא לידיה. הלכך הרי הן כמדבר, וכל המחזיק בהן זכה בהן. ופרש"י שם, משום שכל קנינו של עו"כ בכסף. וכתב הרמב"ם (הל' זכיה ומתנה פ"א הי"ד) שהגוי מעת שלקח הכסף סלק רשותו, וישראל לא קנה עד שיגיע שטר לידו, ונמצאו נכסים אלו כנכסי מדבר שכל המחזיק בהם זכה.

ביאור שני 'ויקם' בפסוק

לפ"ז נראה שמיד כששקל אברהם לעפרן את הד' מאות שקל כסף, יצאה השדה מתחת רשות עפרון, ותקומה היתה לשדה במה שכבר יצא מרשותו של עפרון. אמנם עדיין לא נכנסה ברשותו של אברהם, אלא לעיני בני חת ולכל באי שער עירו כבר היה נראה שקם לאברהם. אבל לענין קניני התורה, כל זמן שלא החזיק אברהם בה, עדיין לא היתה שלו עד לאחר שקבר את שרה. וזהו שאמר "ואחרי כן קבר וגו' ויקם השדה והמערה אשר בו לאחוזת קבר". ומיושב מה שאמר 'ויקם' 'ויקם', כי בראשונה הוא קם, היינו שהיתה לו תקומה, וגם לעיני בני חת כבר קם הוא ברשותו. ו'קם' השני בא לומר, שלאחר שהחזיק בו אז קם השדה ברשותו כנחלתו מן התורה. וכעין זה מצאתי באוה"ח (שם:יט-כ), ושמחתי כי כוונתי לדעתו הקדושה.

מצוה יזמית

מצוה תריג. לכתוב ספר תורה

כ"ז מרחשון תשפ"ה

וכל דבר שצריך לשמה בעינין על כל המעשה.

אם בהגהות יכולים לקיים מצות כתיבת ס"ת

ומ"ש עוד לתמוה על בעל נפש חי (יו"ד סי' ע"ה) שכתב שבזמנינו עיקר המצוה לכתוב שאר ספרים שלומדים בהם, כשיטת הרא"ש. וכתב לפ"ז מי שקונה ספרים ולומד בהם ומגיה אותם, שפיר קיים המצוה, כדאיתא לענין ס"ת. וכ"ש מי שקונה ספרים ולומד בהם ומחדש חידושים, מקשה ומתרץ ומסיק שמעתתא אליבא דהלכתא, עכ"פ לא גרע מהגיה אות אחת. ומכ"ש מי שזוכה להדפיס ספר, ודאי יש בה עכ"פ כמה דברים אמיתים, והגהות שונות בתורה הקדושה בספרים שנדפסו כבר ובש"ס, אפשר שבזה קיים המצוה.

ותמהת ע"ז, וכי משום שבלימודו נוגה לו בהלכה יוצא ידי חיוב כתיבה כאילו כתבו, בודאי כוונת חז"ל כאשר הגה מן המסילה שפירושו הסרה ולא הערה, וכי בשביל שיש לו ספר, וכתב בו שבספר פלוני בענין פלוני הגירסא הנכונה כך וכך, וכי בשביל זה נאמר שכתב ספר, הלוא חשיבות ההג"ה הוא משום שאסור לשהות ספר מוטעה בביתו, והרי עדיין ספר מוטעה בביתו הוא.

ביאור דברי הרא"ש

יפה העיר בזה, והדברים הן מקושי הבנה. אלא מ"מ בעצם דברי הרא"ש צ"ב, שכמה

אם צריך שליחות לכתוב ספר תורה

על מה שכתב בספרי הנ"ל מצוה תרי"ג, שס"ת לא צריך שליחות, ממה שקיי"ל (עי' מנחות ל.) קנה ס"ת מן השוק, והגיה בו אות אחת הרי הוא כאילו כתבה כולה. וע"כ שלא כתב כל התורה לשמו בתור שליחות, ולא הוא בעצמו כתבה כולה, ואפ"ה מהני מה שהתכוין סופר אחר לשם כתיבה לשמה סתם ולא לשמו.

וע"ז יצא מע"כ לדחות ראייה זו, שי"ל שהתורה זיכתה לו בשכר מצוה גדולה כזו שלא הניח ס"ת בפסול, זיכתה לו התורה שמעשה ידיו או של שליחו נתפשטה בכל התיבות ובכל האותיות שבספר זה, ואותו מעשה הרי הוא מעשה ידי עצמו או שליחו.

לשמו צריך על כל הכתיבה

דחיה זו לא שמיע לי, שפשוט שכתביה לשמה בעינין בשעת כתיבה ולא לאחר כתיבה. והגע עצמך, מי שיכתוב ס"ת שלא לשמה, ובסופו יכתוב אות אחת לשמה, האם יחזור ויתפשט הלשמה על כל הס"ת כולה ויוכשר? א"כ מה זה שאמרו האומר כתבתי ס"ת זו והזכרות שבה לא נכתבו לשמה, ושקלי וטרי שלא פסול הס"ת ויעבור בקולמוס וכו', והלוא בידו לתקן באות אחת שיכתוב לשמה. אלא פשוט שצריך לשמה על כל אות ואות וכל תיבה ותיבה, ולא מהני בזה חזרה, והכ"נ בלשמו צריך על כל התורה כולה. וכן בגיטי נשים

עיקר המצוה כדי שנוכל ללמוד מתוך ספר

ולכן נלפענ"ד שסברת הרא"ש הוא, כיון שעיקר מצות כתיבת ס"ת הוא כדי שנוכל ללמוד ממנה, וא"כ בזמן הזה שלומדין מספרים, כל שיכתוב או ידפיס או יעשה פעולה אחת בספר שיוכל ללמוד הימנו הרי קיים בזה מצות כתיבת ס"ת, ואין לזה שיעור עד כמה הוא. אלא דלפ"ז אפילו רק הגיה בספר או קנה ספר ומחדש בה חידושים, וכ"ש מי שזוכה להדפיס ספר כולו, הרי הוא מקיים מצות כתיבה, כיון שזה הוא עיקר כתיבה לדעת הרא"ש (שו"ת ח"ה סי' קפ"ו).

הוא השיעור, ובכמה הוא מקיים מצות כתיבת ס"ת. בשלמא ס"ת עצמה, הרי החיוב מבראשית עד לעיני כל ישראל.

אבל לפ"ד הרא"ש עד כמה השיעור - גמרא אחת או דף אחד או כל הש"ס כולו, או גם השו"ע עם כל המפרשים. כנראה שהרא"ש יצא להקל עלינו בכתיבת ס"ת, ונמצא להחמיר, שכל שלא הדפיס כל הספרים, עדיין נוכל לומר שלא קיים המצוה, שמצוה עלינו ללמוד בכל אלו הספרים.

דברי אלקים חיים

מאת כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

פרשת חיי שרה תשפ"ד

יום ה' – שיעור חורש"י

הקדושים והאמהות הקדושות, כל זוג זכו לש"י עולמות בכפילות, כי גם האיש וגם האשה זכו לש"י עולמות, וזהו 'כפולה בזוגות'.

והנה איתא בגמרא (פסחים נג:): כל המטיל מלאי לכיס של תלמידי חכמים, זוכה ויושב בישיבה של מעלה, שנאמר (קהלת ז:יב) "כי בצל החכמה בצל הכסף". נמצא שגם המחזיקי תורה זוכים לש"י עולמות. וזהו בצל הכסף, כמו שנתבאר ש'כסף' במילואו - כ"ף סמ"ך פ"י, עולה ש"י, לרמז שהמחזיק בכספו את הת"ח זוכה לש"י עולמות.

ונמצא שאילו היה עפרון זוכה ליתן המערה בעין יפה לאברהם, היה מחזיק בזה לאברהם והיה זוכה לש"י עולמות. וזהו מה שאמר לו אברהם שיתן לו 'מערת המכפלה', הרומז שאברהם ושרה זוכים כל אחד לש"י עולמות. ובזכות זה יזכה ל'כסף מלא', כלומר ל'כסף' במילואו העולה ש"י, שגם הוא יזכה לש"י עולמות. אמנם עפרון לא נתרצה, ומכר את המערה בעין רעה, על כן לא זכה לכסף 'מלא', ואדרבה עפרן 'חסר' כתיב, לרמז שחיסר והפסיד את הש"י עולמות.

יש לקבל את החסד

דוקא ממי שהוא ראוי להיות גומל חסד

בהמשך פרשתן כתיב (כד:יד) "והיה הנערה אשר אומר אליה הטי נא כדך ואשתה ואמרה שתה וגם גמליך אשקה אותה הוכחת לעבדך

גם המחזיקי תורה זוכים לנחול ש"י עולמות

בפרשתן כתיב (בראשית כג:ט) "ויתן לי את מערת המכפלה אשר לו אשר בקצה שדהו בכסף מלא יתננה לי בתוכם לאחוזת קבר". ויש להבין מהו כוונת 'בכסף מלא'.

ומבאר החתם סופר, הדנה אותיות כס"ף במילואם, דהיינו כ"ף סמ"ך פ"י, גימטריא שלהם עולה ש"י, דהיינו שלש מאות ועשר. ומבאר במשנה (עוקצין פ"ג מ"ב) דעתיד הקדוש ברוך הוא להנחיל לכל צדיק וצדיק ש"י עולמות, שנאמר (משלי ח:כא) "להנחיל אוהבי י"ש ואוצרותיהם אמלא".

וכתב התורת חיים (סנהדרין ק) שבזוהר מבואר שיש תר"כ עולמות, ולא רק ש"י עולמות. ובאמת אין זה מחלוקת, רק הכוונה שהצדיק ביחד עם זוגתו זוכים לכת"ר עולמות, כי כל אחד זוכה לש"י עולמות, וביחד זה עולה תר"ך. וזהו מה שהדגישו חז"ל 'לכל צדיק וצדיק', היינו ששני הצדיקים ביחד - האיש וזוגתו, זוכים ביחד לתר"כ עולמות.

ועל זה מרמז 'מערת המכפלה', שכפולה בזוגות (רש"י כג:ט), כי שורש התיבה של 'מערה' הוא 'מער', ואילו האות ה' הוא רק תוספת משום שהוא לשון נקבה, אבל עיקר השם הוא 'מער'. והנה מע"ר עולה בגימטריא ש"י, וזהו 'מערת המכפלה', היינו שהזוגות שנקברו שם, אדם וחיה והאבות

וזהו 'ואנכי פינתי הבית ומקום לגמלים', דוקא מי שמפנה את ביתו ופנימיות גופו מעבודה זרה, שלא לעשות עצמו ע"ז רח"ל, רק הוא מאמין ובוטח בהשי"ת שהוא נותן לו הכל, עי"ז 'ומקום לגמלים', גמלי"ם הוא מלשון גמילו"ת חסד - דייקא איש כזה יש לו מקום לעשות גמילות חסד וצדקה, וראוי לקחת ממנו, מאחר שהוא מאמין ובוטח בה'.

ועפ"ז אפשר לבאר מה שכתב רש"י, 'אותה הוכחת - ראויה היא לו שתהא גומלת חסדים', היינו שאליעזר התפלל שלא זו בלבד מה שתעשה לו גמילות חסד להשקותו ואת גמליו, רק שתהיה נערה כזו שהיא ראויה לגמול חסדים, וראוי לקבל החסד ממנה. וזהו 'ראויה לו שתהא גומלת חסדים', שעצם מדת הגמילות חסדים תהי' ראויה לה.

החסד שעושים צריך להגיע מתוך 'לב טוב'

כי יש הרבה אנשים שמסכימים לעשות לפעמים טובות וחסדים לאחרים, ואין זה מראה עדיין כלל שאכן יש להם לב טוב, רק שעתה שיפר עליהם מצב רוחם. ודוקא מי שמציע את הדבר מעצמו שהוא רוצה לעשות החסד, להשקות גם את הגמלים - זהו סימן שיש לו באמת לב טוב, וראוי לקבל החסד ממנה.

ומזה שאנו רואים שבדבר שבדק אליעזר את רבקה, יש לנו ללמוד לדורות, שדייקא דבר זה צריכים לבדוק ביותר לפני כל שידוך, אם המדובר או המדוכרת יש להם לב טוב אמיתי. וביותר מזה אמר מרן הגרש"ז אויערבאך, שיש לבחון בדבר זה אפילו את המחוננים אם יש להם לב טוב כראוי.^כ

ליצחק ובה אדע כי עשית חסד עם אדוני". ופירש"י, אותה הוכחת - ראויה היא לו שתהא גומלת חסדים, וכדאי ליכנס בביתו של אברהם.

ויש להבין מהו הלשון 'ראויה היא לו שתהא גומלת חסדים' בלשון עתיד, והול"ל בלשון עבר, 'ראויה היא לו מפני שנתברר שהיא גומלת חסדים'. ואפשר לבאר עפ"מ שאמר הרה"ק מבאבוב זצוק"ל על מה שנאמר בהמשך הפסוקים שלבן אמר לאליעזר "למה תעמוד בחוץ ואנכי פינתי הבית ומקום לגמלים" (כד:לא), ופירש"י, פינתי הבית - מעבודה זרה. ויש להבין לפ"ז מה שאמר בהמשך דבריו 'ומקום לגמלים'.

וביאר הרה"ק מבאבוב, דהנה כתיב (תהלים קטו:ד) "עצביהם כסף וזהב מעשה ידי אדם". ופירשו צדיקים שהכוונה הוא בדרך רמז, שיש עוד סוג עבודה זרה - מה שהאדם חושב בדעתו שהוא בעצמו הרויח כסף וזהב הרבה ע"י כוחו ועוצם ידו וחכמתו ובינתו הרחבה, וכזה הוא עושה ח"ו את עצמו עבודה זרה. וזהו 'עצביהם', מהו העבודה זרה, 'כסף וזהב - מעשה ידי אדם', מה שהאדם חושב שהרויח את כספו וזהבו ע"י מעשה ידי אדם.

ומובן מאליו שמאיש כזה העושה עצמו ע"ז, אינו מן הראוי ליקח ממנו צדקה וחסד. ורק מי שמאמין ובוטח שרק השי"ת עשה ועושה ויעשה כל המעשים כולם, ורק השי"ת זן ומפרנס לכל, מאיש כזה ראוי לקחת צדקה וחסד. וזהו מה שנאמר בהמשך הפסוקים (תהלים שם:ט) "ישראל בטח בה' עזרם ומגנם הוא", ובזכות בטחונם בה' היו ראויים לעשות צדקה וחסד.

^כ וסיפר על זה סיפור נורא, שפעם הציעו שידוך להרה"ק הברוך טעם זצוק"ל עבור בנו, וכבר סיכמו הכל, עד שכבר קבעו זמן מתי יגמרו את השידוך למזל טוב. והנה ביום זה קרה אסון נורא לאחד

יצחק לפניו, והיא שיבה טובה שנאמרה באברהם. וא"כ גם ישמעאל הו"ל ברא טבא, שהרי עשה תשובה, ולמה לא נתן לו אברהם חלק מהירושה.

ותירץ אמו"ר זי"ע, דמה שאברהם אבינו נתן ליצחק את כל אשר לו, לא היה בתור ירושה, אלא בתור נדוניה, כי חש שלא יתנו לו את רבקה לאשה, וכמו שנאמר (כד:): "וכל טוב אדניו בידו", ופירש"י, שטר מתנה כתב ליצחק על כל אשר לו כדי שיקפצו לשלוח לו בתם. וכתב הרמב"ן, שלפי זה מה שנאמר עוד 'ויתן אברהם את כל אשר לו ליצחק', אין זה מתנה חדשה, אלא לומר שהחזיק יצחק באותם הנכסים בשעת פטירתו של אברהם אביו כדי שלא יערערו בו.

ולפ"ז לא קשה מידי, דלכך לא נתן שום ירושה לישמעאל, מפני שלא נשאר לו מה ליתן לו, מאחר שכבר נתן הכל ליצחק בשעת הנישואין בתור נדוניה. וכמו שאנו רואים בימינו שיש הורים שלוקחים אפילו הלוואות גדולות יותר מרכושם שיש להם, כדי שיוכלו להשיא בניהם בזיווג הגון ונכון.

ע"י הברית מילה זוכים ללב טוב

והנה העצה איך לזכות באמת ללב טוב, כתב החתם סופר, שהוא בזכות ברית המילה, ובזכות מה שמקיימים (דברים י: טז): "ומלתם את ערלת לבבכם", זוכים שיתקיים מה שנאמר (דברים ל: ו): "ומל ה' אלקיך את לבבך ואת לבב זרעך", והיינו שהשי"ת מסיר את ערלת הלב, וזוכים לקבל לב טוב.

הטעם שלא נתן אברהם לישמעאל שום ירושה

ועפ"ז מובן מה שנאמר בהמשך פרשתן (כה-ה: ט) "ויתן אברהם את כל אשר לו ליצחק. ולבני הפלגשים אשר לאברהם נתן אברהם מתנות וגו' ויגוע וימת וגו' ויקברו אותו יצחק וישמעאל בניו". ותמהו בדעת זקנים לבעלי התוספות ועוד מפרשים, האך לא הניח ירושה לישמעאל כלום, רק נתן 'כל אשר לו' ליצחק, והלוא אמרו (כתובות נג.) דלא תיהוי מעיבורא אחסנתא אפילו מברא בישא לברא טבא.

וב"ק הגה"ק אמו"ר זי"ע הוסיף להקשות בספרו מגיד משנה, שהרי על מה שנאמר 'ויקברו אותו יצחק וישמעאל' פירש"י, מכאן שעשה ישמעאל תשובה והולך את

מאנשי העיר. והיה כאשר נכנסו המחזנתים לשתיית 'לחיים' לכבוד גמר השידוך, ראו שהרה"ק הברוך טעם אבי החתן נעצב מאד. ושאלו אותו בתמיהה למה הוא נעצב כל כך, וכי ח"ו השידוך לא מוצא חן בעיניו. אמר להם, חס ושלום, רק הרי בודאי שמעתם כבר על האסון הנורא שקרה היום בעיר, דובר זה אינו נתן לי מנוחה, ומזה אני נעצב.

אמרו לו המחזנתים, אין הכי נמי, צריכים להיות מיצר בצרתם של ישראל, אך לכל דבר יש עת וזמן, ועתה בזמן גמר השידוך לבנכם היקר, אין זה מן הראוי שתהיו אתם עצבים מהאסון שקרה לאיש זר, רק ראוי שתהיו אתם שמחים בשמחת בניכם. אמר להם שוב הברוך טעם, אני לא מסוגל להסיח דעתי מהצרה והאסון שפקד את האיש הזה.

והיה כאשר שראה שהמחזנתים עדיין אינם יכולים להבין בשום פנים ואופן את צערו על כך בשעת שמחת אירוסיו בנו, והם תמהים עליו מאד, הודיע להם שהוא לא מוכן להשתדך איתם, מאחר שנתברר לו כעת שאין להם לב טוב הראוי להיות לאיש הישראלי. כי גם אם הם עצמם אינם מסוגלים להצטער על צרת אחרים, מכל מקום ראוי שלכל הפחות יבינו ויעריכו את מי שמצטער בצרת אחרים ואינו יכול להסיח דעתו מכך בשום אופן. אבל הם לא די שאינם מבינים אותו, רק שהם עוד תמהים ומתפלאים על כך, אם כן אין ברצונו להשתדך איתם, ואכן ביטל את השידוך.

שראוי להתנהג עם השונא, ונתן לו לחם ומים, שהוא שכתוב (משלי כה: כא) "אם רעב שונאך האכילהו לחם ואם צמא השקהו מים", עכ"ל.

ועפ"ז מבאר אמו"ר זי"ע, דמהאי טעמא גופיה לא השאיר לו שום ירושה, כי כל מה שאמרו שאסור להעביר הירושה אפילו מברא בישא לברא טבא, היינו מפני שיתכן שעוד יצא בנים טובים מהברא בישא. אבל בישמעאל שכבר ראה בנבואה שלא יצא ממנו רק רשעים שיענו וישתעבדו בישראל בשנאה גדולה יותר מכל האומות, לכן לא נתן לו כלום, וליכא בזה דין דעיבורי אחסנתא.

ומסיק אמו"ר בזה הלשון, "וכבר מבואר במפרשים, דמכל אומות נתגיררו מהם גרי צדק, חוץ מישמעאלים שהם שונאי ישראל יותר מכולם. ובעוונותינו הרבים בדור הזה אנו רואים עד היכן הדברים מגיעים".²

אברהם אבינו ראה בנבואה שנאת הישמעאלים לכלל ישראל

ובתב אמו"ר זי"ע, שיש ליישב בעוד אופן למה לא נתן לישמעאל שום ירושה, עפ"מ שכתב הרבינו בחיי בפרשת וירא על הפסוק "וישכם אברהם בבקר ויקח לחם וחמת מים ויתן אל הגר שם על שכמה ואת הילד וישלחה" (כא:ד). ותמה רבינו בחיי, הרי אברהם היה עשיר גדול וביתו מלא כל טוב, ונתן לכל אורח כל המעדנים שבעולם, ואיך יתכן שלבנו ישמעאל כששלחו מביתו כשהוא חולה ואינו יכול לילך ברגליו, הוא משלחו רק בלחם וחמת מים.

ובתב רבינו בחיי זי"ע, ויתכן לומר כי מה שגירש אותו בלחם ומים, שיכלול ענין אחר, והוא שאברהם ראה במראה הנבואה שעתידים בניו להשתעבד תחת ידי ישמעאל, וכי ישנאו אותם שנאה גדולה, שאין אומה בעולם שיהיו שונאים לישראל כבני ישמעאל. ע"כ התנהג אברהם עמו כמו

² דבר זה כבר אמר אמו"ר זי"ע לפני למעלה משלשים שנים, שכבר רואים עד היכן הדברים מגיעים רשעותו של ישמעאל. ומה נענה אנן אבתריה, בפרט לאחר מה שראינו גודל רשעותם ואכזריותם בשמחת תורה בשנה זו, ירא ה' בעני עמו ויעזור ויושיע אותנו מהם.

פעם ביקרתי ביחד עם כ"ק מו"ח שליט"א אצל האדמו"ר מראחמיסטריווקא זצוק"ל. ואמר לנו שאביו הק' היה מדבר מאד נגד קליפת הישמעאלים, ולא היה יכול להבין למה בארץ ישראל משחקים איתם והורגים את הישמעאלים, הרי הישמעאלים הם נוקמים ונוטרים, ומי יודע מה הם עוד יעלילו עלינו על כל דבר ודבר שעשו להם, הרי הם לא מסוגלים למחול על שום דבר, אדרבה הם נוטרים בלבבם כל מעשה רע שעשו להם מבריאת העולם ועד עתה. והיום רואים בחוש עד היכן דברי הצדיקים הקדושים מגיעים.

ועלה לבלי לפרש מה שאומרים בברכת ולמלשינים, 'ומלכות הרשעה והזדון מהרה תעקר ותשבר ותמגר ותשפילם ותכניעם במהרה בימינו'. וקשה, מאחר שכבר אמר 'תעקר ותשבר ותמגר', מה שייך עוד לומר 'ותשפילם ותכניעם', אחרי מאחר שכבר נעקרו ונשברו, הם כבר לא קיימים כלל, ומהו הענין להשפילם ולהכניעם.

ויתכן לומר שמתפללים בתפילה זו על שתי סוגי מלכות הרשעה והזדון. על מלכות הגויים הרשעים אומרים 'תעקר ותשבר ותמגר', שיכלו ויעקרו לגמרי מן העולם. ועל מלכות הרשעה והזדון שיש לדאבונינו בכלל ישראל לבדם, עליהם אומרים 'תשפילם ותכניעם', שבמהרה בימינו ישפילו ויכניעו עצמם לצד הקדושה והטוב. אך לא שייך לומר עליהם חלילה תעקר ותשבר, כי סוף סוף הם חלק

ישמעאל, כי מאחר שיש להם לב אכזרי כל כך, שוב אינם ראויים להצטרף לכלל ישראל זרע אברהם שיש להם לב טוב. ולכן אמרו בגמרא (סוכה נב:): ארבעה מתחרט עליהן הקב"ה שבראם, ואחד מהם הוא ישמעאל, מאחר שיש להם לב אכזרי כל כך, ועושים צרות צרורות לכלל ישראל.

הטעם שהתשובה מועילה רק לישראל בלבד

ועפ"ז אפשר לבאר למה תשובה מועילה רק לכלל ישראל ולא לאומות העולם. וידוע הטעם שכתב הרמ"ע מפאנו, שכלל ישראל נחשבים בניס למקום, ולכן מועיל להם התשובה, כי אב שמחל על כבודו כבודו מחול. אבל אומות העולם שנחשבים עבדים להשי"ת אין מועיל להם התשובה, כי מלך שמחל על כבודו אין כבודו מחול.

אך ע"פ הנ"ל יש לומר עוד, דכל מה שמועיל התשובה לישראל הוא מפני שיש להם לב טוב ע"י המילה, וכמו שאמרו חז"ל (ביצה לב:): כל המרחם על הבריות בידוע שהוא מזרעו של אברהם אבינו, וכל מי שאינו מרחם על הבריות, בידוע שאינו מזרעו של אברהם אבינו.

וביזון שיש לישראל מידת הרחמנות, לכן מועיל להם התשובה, כי במידה שאדם מודד, בה מודדין לו מן השמים (סוטה ח:). כיון שהם מעבירים על מדותם ומוחלים זה לזה, לכן גם להם מוחלים מן השמים על עוונותיהם. משא"כ אומות העולם שלא נתברכו בלב טוב, והם אכזריים ואינם מוחלים זה לזה, לכן גם מן השמים לא מוחלים עליהם. ועל דרך שאמרו בגמרא (שבת קנא:): כל המרחם על הבריות, מרחמין

הטעם שמבני ישמעאל אינם באים גרים רק מבני עשו

ובן כתב רבינו החיד"א בספרו חומת אנך (פ' תולדות) בשם גורי האר"י ז"ל, דמישמעאל אינם באים גרים, וכל הגרים באים רק מעשו. ומבאר החיד"א, דיתכן שהסיבה לכך היא, כי עשו נולד במעיה של רבקה הצדקת, ולכן אהניא ליה שיצאו גרים ממנו. משא"כ ישמעאל שהיה במעיה של הגר המצרית, לא זכה שיצאו ממנו גרים.

והנה בדעת זקנים לבעלי התוספות תירצו בדרך אחר, למה לא הוריש אברהם שום דבר לישמעאל בנו, מפני שבשעה שנימול אברהם וישמעאל בנו נעשו כגרים, וגר שנתגייר כתינוק שנוולד דמי, לכן לא נחשב עוד ישמעאל כבנו.

בני ישמעאל יש להם לב אכזרי למרות שהם מלים את עצמם

ועפ"ז אפשר לומר, דמה שכתב החתם סופר שע"י המילה זוכים ללב טוב, זהו דוקא אצל כלל ישראל, שהם נכנסים בזה בבריתו של אברהם אבינו. אבל בני ישמעאל, הגם שהם מלים עצמם, מ"מ אינם מקבלים בזה לב טוב, כי הגם שישמעאל זקנם נימול ביחד עם אביו אברהם, אך דייקא אז הוא נפרד לגמרי מאברהם, כי נעשה כתינוק שנוולד, ולכן הוא לא קיבל הכח ע"י המילה שיהיה לו לב טוב, וכ"ש כל זרעו אחריו הרשעים אינם מקבלים לב טוב ע"י מילתם.

ובמו שרואים בחוש שלבני ישמעאל יש לב אכזרי ביותר, והם נוקמים ונוטרים שנאה לישראל על כל דבר קטן שנעשה להם במשך השנים. ואולי בגלל זה לא נעשים גרים מבני

ט.) שאברהם אבינו יושב על פתח הגיהנם, ואינו מניח להכניס שם שום יהודי שקיים מצוות ברית מילה, חוץ מבהא על הנכרית שנמשכה ערלתו. מפני שכל יהודי שנכנס בבריתו של אברהם אבינו, מקבל עי"ז לב טוב, והוא מרחם על הבריות. ולכן צריכים לרחם עליו מן השמים, שלא להכניסו לגיהנם, ולמחול לו כל עוונותיו.

טעם המנהג

ליחן צדקה לפני הדלקת נרות חנוכה

ימי החנוכה כבר ממשמשים ובאים לקראתינו, כבר שבת מברכים חודש כסלו. והנה השם משמואל (חנוכה תרע"ו) מביא בשם אביו האבני נזר צדוק"ל, שכל מה שהיה ליונים שליטה על ישראל, הוא בכח זקנם יפת שהיה לו זכות שמירת עינים כשכיסה את ערות אביו, "וערות אביהם לא ראו" (בראשית ט:כג). ובכח זה גברו היונים שהם בני יפת על ישראל. וכאשר גברו ישראל ונצחום, לקחו מהיונים מעלה זו. ולכן נתוספה בישראל מצות חנוכה שהוא מצוה בעין, כמו שאמרו (שבת כג.) 'הרואה נר של חנוכה צריך לברך.

וידוע ששמירת העינים מישיך שייכי לשמירת הברית מילה. ועפ"ז יש לבאר שלכן נותנים צדקה לפני הדלקת נר חנוכה, כדי להראות שיש לנו לב טוב, ובזה אנו מתגברים על היונים, כי יתכן שכל מה שהיונים גזרו על ישראל שלא ימולו את בניהם, היה להם כוונה זה, כדי שלא יהיה לכלל ישראל לב טוב, וכך גם הם לא יזכו

עליו מן השמים, וכל שאינו מרחם על הבריות, אין מרחמין עליו מן השמים¹.

הטעם שכל המשתתף בברית מילה זוכה למחילת עוונות

ועפ"ז אפשר לבאר מה שהובא באגרא דפרקא (אות קמ"ו), "נאמר לי משם קדוש ישראל ה"ה הרב הקדוש מה"ר שלמה מקארלין וצללה"ה הי"ד, שאמר בשם המדרש, בשעה שאמר הקב"ה לאליהו שיצטרך להיות בכל ברית מילה שבישראל, אמר אליהו, אתה ידעת שאני מקנא לשמך יתברך, הנה אם יהיה הבעל ברית בעל עבירה לא אוכל לסבול להיות שם. והבטיחו השי"ת שיכפר להבעל ברית ואז יהיה ריקן מעבירות. והשיב אליהו עוד, אפשר יהיה המוהל בעל עבירה, הבטיחו השי"ת שיכפר גם לו. השיב עוד, אפשר יהיו הקהל העומדים שם בעלי עבירות ולא אוכל לסבול, הבטיחו השי"ת שיכפר לכל הקהל. כן שמעתי שיצאו הדברים מפי הקדוש הנ"ל". עכלה"ק.

ולבאורה הוא פלא, למה כל מי שמשתתף בברית מילה זוכה למחילת כל עוונותיו. ועפ"ה הנ"ל מובן, כי בשעת הברית נשפע לתינוק שיהיה לו לב טוב, ומיגו דזכי לנפשיה זכי נמי לאחריו (עי' גיטין יב. ב"מ ח.), ונשפע לכל הקהל העומדים שם שיהיה להם לב טוב, וימחלו זה לזה. וכיון שהם מרחמים על הבריות, מרחמים גם עליהם מן השמים, ומוחלים להם מיד על כל עוונותיהם. **ובזה** מובן ג"כ מה שאמרו בגמרא (עירובין

¹ ועיין עוד במסכת ב"מ (פה). דהוא עגלא דהו קא ממטו ליה לשחיטה, אזל תליא לרישיה בכנפיה דרבי, וקא בכי. אמר ליה, זיל, לכך נוצרת. אמרי, הואיל ולא קא מרחם, ליתו עליה יסורין. ועל ידי מעשה הלכו. יומא חד הוה קא כנשא אמתיה דרבי ביתא. הוה שדיא בני כרכושא וקא כנשא להו, אמר לה, שבקינהו, כתיב 'ורחמיו על כל מעשיו'. אמרו, הואיל ומרחם, נרחם עליה, ע"כ. ורואים מזה שדייקא כשהאדם עצמו מרחם על הבריות, אזי מרחמין עליו מן השמים.

להם מפלה, וכלל ישראל יזכו לבנים ובני בנים עוסקים בתורה, שידוכים טובים - הקריאה מעוררת את הזמן, פרשת חיי שרה היא פרשת השידוכים. ושנוכה לפרנסה בניקל ובהרחבה, אריכות ימים ושנים - 'ואברהם זקן בא בימים וה' ברך את אברהם בכל', שנוכה לכל הברכות והישועות בפרטיות ובכלליות ברוחניות ובגשמיות, שיהיה כבר סוף וקץ לכל גלויותינו, ושנוכה לגאולה השלימה מתוך רחמים וחסדים במהרה בימינו אמן.

ח"ו לתשובה כמו אומות העולם. ולכן נוהגים לתת צדקה לפני הדלקת נרות חנוכה, כדי להראות שניצחנו את היגונים ויש לנו לב טוב.

ואולי בזכות 'חותם' הברית, יכולים לפעול עד זאת חנוכה שנוכה לגמר 'חתימה' טובה, כי כיון שמתגלה שיש לנו לב טוב, ממילא אנו זוכים למחילת עוונות, וממילא אנו ראויים לשנה טובה ומבורכת, גמר חתימה טובה.

יעזור השי"ת שכל השונאי ישראל יהיה

ליל ש"ק

ובאמת שאין הכוונה לאחרים, והמחלוקת להם עם רבי יהודה להודיע אותנו שם הבת הזאת בלבד, וחלילה להם שיוציאו ברכתו של אברהם שהיא גדולה וכללית לענין זה, שיאמר הכתוב כי ברך אותו ה' בבת אחת ששמה כך.

אבל אחרים חדשו בפירוש הכתוב הזה ענין עמוק מאד, ודרשו בזה סוד מסודות התורה, ואמרו כי 'בכל' תרמוז על ענין גדול, והוא שיש להקב"ה מדה תקרא 'כל', מפני שהיא יסוד הכל, ובה נאמר (ישעי' מד:כד) "אנכי ה' עושה כל", והוא שנאמר (קהלת ה:ח) "ויתרון ארץ בכל הוא", יאמר כי יתרון הארץ וטובה הגדולה השופע על כל באי עולם בעבור כי בכל היא. והיא המדה השמינית מי"ג מדות, ומדה אחרת תקרא 'בת' נאצלת ממנה, ובה הוא מנהיג את הכל, והיא בית דינו של הקב"ה הנרמז במלת "וה'" בכל מקום (ב"ר נא:ב). והיא שנקראת 'כלה' בספר שיר השירים, בעבור שהיא כלולה מן הכל. והיא שחכמים מכנים שמה 'כנסת ישראל' במקומות רבים בעבור שהיא כנוסת הכל.

מכח מעשר קיבל אברהם אבינו בכל

"**ואברהם** זקן בא בימים וה' ברך את אברהם בכל" (כד:א). וברעת זקנים מבעלי התוספות, 'ברך את אברהם בכל' - בזכות הפרשת מעשר, כד"א "ויתן לו מעשר מכל".

והרמב"ן בא"ד כותב וז"ל, ולרבותינו בזה ענין נפלא. אמרו (ב"ב טז:) "וה' ברך את אברהם בכל", רבי מאיר אומר שלא היתה לו בת, רבי יהודה אומר בת היתה לו, אחרים אומרים בת היתה לו ו'בכל' שמה. דרש רבי מאיר שלא היתה לו בת לאברהם, וזו לו לברכה כי לא היה יכול להשיאה רק לבני כנען הארורים, ואם ישלחנה לארצו גם כן תעבוד שם עבודה זרה כמותם, כי האשה ברשות בעלה, ואברהם לא יחפוץ שיצא ורעו הכשר משרה אשתו חוצה לארץ, ואף כי יעבוד עבודה זרה. ורבי יהודה דרש כי בת היתה לו, דאפילו ברתא לא חסריה רחמנא (ב"ב קמא.), והיא הברכה בכל, כי היה לו כל אשר יחמדו האנשים לא חסר דבר. ובאו אחרים והזכירו שם הבת.

כרחק נאמר דיברה תורה בלשון בני אדם (עי' ברכות לא:). ובזו מובן שפיר דקאמר 'מנא לך', שהרי נגד הסברא שתתיר התורה בלשון בני אדם. אמר ליה זיל נסי וכו' וכיון דאדרבה במעשר לנסות את ה' ויותר, יש לומר דיברה תורה זהו במופת. אם כן שפיר יש לומר בלשון בני אדם אמר ליה זיל נסי וכו' וכיון דאדרבה ד'עשר תעשר' אתי להורות על זה.

אמנם כבר דייקו מה קאמר רבי יוחנן מנא לך, הא קרא קדרש. מיהו לזה יש לומר דקאמר 'עשר תעשר בשביל שתתעשר', דבקרא יש לדרוש שאינו אלא דרך גמול הטוב, כלומר שאם יעשר יעשיר. אבל זה שאומר 'בשביל שתתעשר' שיעשה בשביל זה, על זה צריך ראייה שאין זה עבירה. והוא דקשה קושיא עצומה, דפריך הא כתיב (לעיל ו:טז) "לא תנסו את ה'", ומשני ליה חוץ מזו, שנאמר "הביאו את כל המעשר וגו'" ויהי טרף בבית", והוא תמוה איך מייתי ראייה מנביאים לסתור מה שנאמר בתורה 'לא תנסו'.

אמנם יראה כי בודאי דבר שמנסה ה' שאינו לדבר מצוה הוא בכלל נסיון, אבל היות ידוע כי אין עשיר אלא השמח בחלקו (אבות פ"ד מ"א), כי אין אדם מת וחצי תאוותו בידו (קה"ר א' ל"ב), וכל זמן שאין לאדם מידת ההסתפקות אינו עשיר בהחלט, כי מרבה נכסים מרבה דאגה (אבות פ"ב מ"ז), ואין דבר המבטל התורה כמו העושר שהוא ריבוי העסקים ופיזור הנפש.

והנה יש במעשר סגולה שעושר אשר יתן לו ה' לא יהיה סיבה להוסיף חמדת ממון והרבות הון מהבל, כי אם יסתפק עצמו במה שנותן לו ה' ויספיק עצמו במתנת ה'. ובדרך זה לא יקרא נסיון, מפני שעושה לשם שמים כדי שיתן לו ה' מידת ההסתפקות. נמצא שהמעשר יש לו שתי ברכות - עושר וגם

והמדה הזאת היתה לאברהם ככתב, כי הוא איש החסד ויתנהג בזו.

ולכך אמרו אחרים כי אין הברכה הזאת שנתברך בכל רומזת על שהוליד בת משרה אשתו, או שלא הוליד, אבל היא רומזת ענין גדול שברך אותו במדה שהיא בתוך מדת הכל. ולכן תקרא גם היא כל, כלשון "כי שמי בקרבנו" (שמות כג:א). והנה הוא מבורך בשמים ובארץ, ולכן אמר "בה" אלקי השמים ואלקי הארץ".

ביאור ענין של ברכת השי"ת גודם להסתפקות במיעוט

ואולי לכוון כאן ענין לאחד הפירושים קצת, בהקדם דברי מהרא"ל צינץ זי"ע (קומץ המנחה פ' כי תבוא) מרבה נכסים מרבה דאגה (אבות פ"ב מ"ז), דהנה אמרו חז"ל "ע"פ "עשר תעשר" (דברים יד:כב), בגמ' (תענית ט.) איתא אשכחיה רבי יוחנן לינוקא דריש לקיש, ואמר ליה פסוק לי פסוקך. אמר ליה 'עשר תעשר', אמר ליה ומאי 'עשר תעשר'? אמר ליה 'עשר בשביל שתתעשר'. אמר ליה, מנא לך? אמר ליה זיל נסי. אמר ליה ומי שרי לנסויה קמיה הקב"ה? אמר ליה, הכי אמר רבי אושעיה, חוץ מזו שנאמר (מלאכי ג:י) "הביאו את כל המעשר וגו'" ובחנוני נא בזאת וגו' אם לא אפתח לכם ארובות השמים והריקותי לכם ברכה עד בלי די" - עד שיבלו שפתותיכם מלומר די, עיי"ש.

'עשר תעשר - עשר בשביל שתתעשר'

ויש לתמוה, אחר שאמר ליה 'עשר תעשר - עשר בשביל שתתעשר', מה מקום לשאול 'מנא לך', הא מפורש מכח יתורא, וכמה דרשות שאנו דורשין מכח אות יתירה. והנה התוס' (סוטה כד. ד"ה ורבי יונתן) חילקו בזה חילוקים היכא דדרשינן הכפל ולא אמרינן דיברה תורה, ומה שהוא נגד הסברא על

ישבע ממנו ולא יחפץ יותר, לכך הוא טורח ומצפה להשלים כפלו. אבל אם היה יודע שכל מה שיהיו לו יחסר כפלים, הוי נמאס בעיניו לטרוח כדי להרעיב א"ע ביותר. והיינו דכתיב 'והשובע לעשיר אין מניח לו לישן', שסובר שיהיה שובע בכפילות ממונו.

הברכה היא שיבין שאין לכסף שביעה ולא יטעהו יצרו שישבע בכפלו

וּפְרִשְׁנוּ בזה מ"ש גבי מעשר (מלאכי ג'): "ובחוננוי נא בזאת וגו' עד בלי די", ואחז"ל (תענית ט.) עד שיבלו שפתותיכם מלומר די, והיינו שהברכה הוא שיהיה לו שביעה. אבל לשון 'עד בלי די' אינו מובן, ולפי מ"ש א"ש, דיש לפרש שהברכה היא דיבין האדם שאין לכסף שביעה, ולא יטעהו יצרו שישבע בכפלו.

וְזו"ש 'עד בלי די', שיבין שאין בו שביעה לומר שהוא די, וממילא נמאס אצלו הריבוי, ויאמר מיד שהוא די ויספיק בשלו ולא יטריח לאסוף יותר. ויש לפרש עשר בשביל שתתחסר, פירוש שתראה שהפלגת העושר הוא חסרון, שלעולם יבקש כפלים. ובחתי"ס (תורת משה פ' ראה) מבאר ומוסיף לפרש בזה מה דכתיב בחג האסיף (טז:טו) "והיית אך שמח", ופירושו שיהיה בלי עצב כלל, רק שמח וטוב לב, עכ"ל.

קיים אברהם אבינו מצות שבת

ואול'י דזה ג"כ הכוונה דאברהם קיים כל התורה קודם שניתנה, וכדרשת חז"ל "עקב אשר שמע גו'" (כו:ה), וא"כ שמר שבת. ואי' בזה"ק (פ' ויקהל דף ר"ד) שבת נקרא ש' בת. בת הי' לו, הכוונה קדושת שבת בבחינת בת. ולשי' רבי מאיר אסור לשבות כשי' בן נח ששבת חייב, ולחכמים הי' לו בן, ג"כ הכוונה לקדושת שבת בחינת גדולה ביותר, כי השומר שבת נקרא 'בן' משתמש בשרביטו

הסתפקות, שלא יקרא ריש ועושר ביחד, כמו שכתב המהר"ם שיף (דרושים נחמדים ד"ה שם ריש ועושר). ועל זה אמר מנא לך, הא' שהעושר שבא מן המעשר זוכה למידת ההסתפקות עד שלזה לא יקרא נסיון. על זה הביא עד שיבלו שפתותיכם מלומר די, ודבר ידוע שעניי האדם לא תשבענה לומר שכבר יש לו די, אפילו יש לו כל חללי דעלמא. ועל כרחך זאת פעולת מצות המעשר שיאחזו גם בהסתפקות, ושיספיק עצמו במתת ה'. ואם כן, בשביל זה ודאי ראוי לעשות המצוה, כי מצוה גוררת מצוה, עד כאן דבריו הנפלאים.

הפי' הוא בשביל שלא תתחסר כו' שידמה בעיניך תמיד שאינך חסר מכל טוב כו'

ויסוד זה איתא ג"כ במאור עינים (פ' ראה) ממש כדבריו, ועוד שאנו רואים כמה שנותנים מעשר ואינם מתעשרים בפועל שיהא להם ממון הרבה. לזה מסיים המדרש ומפרש, עשר בשביל שלא תתחסר, פי' כי מה שאמרתי לך 'עשר בשביל שתתעשר' הפי' הוא בשביל שלא תתחסר כו' שידמה בעיניך תמיד שאינך חסר מכל טוב כו'. ולזה יכוון בנותן מעשר בשביל שיתעשר, פירוש בשביל שיבוא למדת ההסתפקות ע"י קדושת מצוה זו, שאין זו פנייה אלא אדרבה לשם שמים להיות זוכה למדריגה להיות שמח בחלקו ויהיה נקרא עשיר. וע"ז נאמר (מלאכי ג:י) "ובחוננוי נא בזאת אם לא אפתח לכם וגו' והריקותי לכם ברכה עד בלי די", עיי"ש.

ובן ממש כתב בפנים יפות (דברים יד:כב) יש לפרש ע"פ מ"ש לעיל בפסוק (קהלת ה:יא) "והשובע לעשיר אין מניח לו לישן", אף דכתיב (שם ה:ט) "אוהב כסף לא ישבע כסף". אלא הענין הוא שאחז"ל (קה"ר א' ל"ד) אין אדם מת וחצי תאורתו בידו, דהיינו שיצרו מבטיח לו שאם יהיה לו כפלים כמו שיש לו,

והרחבה, היינו כשהשפע באה מהקדושה ומלאה, לא תחסר כל בה. וזהו "ומלא ברכת ה'" (דברים לג:כב) "ומשביע לכל חי רצון" (תהלים קמה:טז), כי כשבא מהקדושה הנה נשבע הרצון ואין חסר לו עוד. וזה ברכת הזן, 'ובטובו הגדול תמיד לא חסר לנו ואל יחסר לנו' - כשבא מטובו הגדול אין חסר כלום. ולזה מסיים 'כאמור פתח את ידיך וכו'.

וזה ג"כ 'וכל טוב אל יחסרנו', כשבא מבחינת כ"ל טו"ב יחוד של מעלה, הנה הכל מלא בלי שום חסרון. ולהיפך בהשפעה מסטרא אחרא ח"ו נקראת 'צמאה', כי מי שיש לו מנה רוצה מאתים ולא יכול למלאות תאוותו, כי כל מה שיש לו מבקש עוד יותר, עיין שם ביתר דבריו הק'. וזהו הכוונה ג"כ שזקן ונתברך 'בכל', כי הי' לו כל טוב, והי' ברכה מאת השי"ת.

של מלך, וכמבואר בבני יששכר.^א וזהו 'השומר שבת הבן', שנקרא בן הקב"ה, 'עם הבת' דקאי על שמירת שבת.

והנה כן היא בשבת כאילו כל מלאכתך עשויה (מכילתא פק' יתרו אות ז') ואפי' מלאכה של רוחניות. וזהו 'ואברהם זקן', כבר כתב במאור עינים דהכוונה על דיקנא קדישא, וזה גם בשבת קודש במנחה הכוונה דיקנא קדישא. 'וה' ברך את אברהם בכל' כמו במעשר, וכן בביכורים.

בספה"ק תפארת שלמה (פ' כי תבוא) עה"פ "ושמחת בכל הטוב" (דברים כו:יא), והנה יש שני בחינות בהשפע הבאה לו לאדם. יש שבא לו מסטרא דקדושה, והוא תמיד בשלימות, כמו שאנו אומרים בברכת המזון 'כי אם לידך המלאה הפתוחה הקדושה

^א וביתר שאת מבואר בחינת בן שהיא גי' שבת, כמו שכתב בספה"ק בני יששכר (מאמרי השבתות מאמר ט' אות י"ב) עוד אשוב אבאר לך דברי חז"ל, כל המשמר שבת כהלכתו נותנין לו נחלה בלי מצרים, שנאמר "והאכלתיך נחלת יעקב אביך" (ישעי' נח:יד), לא כאברהם וכו' אלא כיעקב וכו' (שבת קיח:).

לבאר מהו ה'נחלה בלי מצרים' (עיין מש"ל סי' ד'), ואומר לך עפ"מ שנמצא בפליאה, מפני מה ג' שמות בפשטא ואחד במהפך, מפני שחותמו של הקב"ה אמת. והוא לפלא. ופירש הרב המקובל הקדוש מהר"ש מאוסטרפאלייץ זצוק"ל הי"ד, דהכוונה על ד' מילואי הוי"ה ברוך הוא שהם נקראים בפי קבלת המקובלים ע"ב ס"ג מ"ה ב"ן. והנה ג' שמות הראשונים הם בפשטא, היינו כפשטו - המספר הגדול קודם ואחר כך הקטן במספר, דהיינו ע' קודם ואח"כ ב' וכן אינך. אבל שם הרביעי נקרא שם ב"ן - מספר המועט קודם ואח"כ מספר המרובה. ואמר הטעם, מפני שחותמו של הקב"ה אמת.

והנה חותמו של הקב"ה אמת מפני שתיבת אמ"ת הוא במספר קטן ט'. והנה ט' אם תכפול אותו כמה פעמים נשאר בכל פעם ט', דהיינו ב' פעמים ט' הוי ח"י הוא ג"כ במספר קטן ט', וכן ג' פעמים ט' הוא כ"ז הוא ג"כ במספר קטן ט', וכן עד לעולם [וזהו לדעתי "שפת אמת תכון לעד" (משלי יב:ט)]. והנה אלו הג' שמות ע"ב ס"ג מ"ה ג"כ כל אחד במספר קטן ט', אבל שם הרביעי הוא רק ז' במספר קטן, על כן קוראין אותו ב"ן. והנה ידוע דמנצפ"ך פשוטים המה אחר אות ת' - ך' הוא ת"ק, מ' הוא ת"ר, ן' הוא ת"ש. ממילא כשאנחנו קוראים ב"ן, הנה באת ן' פשוטה בסוף תיבה והוא מספר ת"ש, אם כן גם מספר שם ב"ן במספר קטן יהיה ט' כמו תיבת 'אמת' שהוא חותמו של הקב"ה, עכ"ד.

והנה מדת אמת ניתן ליעקב, כדכתיב "תתן אמת ליעקב" (מיכה ז:כ), והוא נחלה בלי מצרים כידוע למקובלים. ותיבת אמ"ת הוא ראש תוך סוף באלפ"א בית"א כידוע (דב"ר א' י'). והנה המשמר שבת כהלכתו, הנה שבת הוא ג"כ במספר קטן ט' כמו אמ"ת, שהוא נחלה בלי מצרים שאין לו גבול במספר הכפל לעולמי עד. אם כן המשמר שבת כהלכתו נותנין לו נחלה בלא מצרים, כיעקב שניתן לו מדת אמת שהוא נחלה בלא מצרים.

לכל בני ישראל בכל מקום שהם ובכל מקומות מושבותיהם בביאת משיח צדקנו ונאמר אמן.

והש"ת יעזור שיהיה "ברכת ה' היא תעשיר ולא יוסיף עצב עמה" (משלי י:כב) בברכות בני חיי אריכי ומוזני ריחי ושידוכים הגונים בסייעתא דשמיא, ויתעורר שמירה דלעילא

קידוש

שהבטיח [נאז ה"י נהוג לסלק את הנדן לפני החופה]. הרבנית מלינסק רגזה מאוד, וטענה בפני בעלה כי אף את מה שהבטיחו אינם נותנים, ואינה מסכימה לערוך את החתונה.

אולם החתן אמר שוב, וכי אשא אשה לשם ממון, וילכו לחופה. למחרת קרא הגאון ר' איציק'ל לחתנו ר' מענדל'י, ונתן לו נדן כפול ממה שהבטיח, והוסיף ואמר לו שכבר אמש היו בידו כל המעות, אלא רק לנסותו בא, כי לשם נוי ידע שלא התכוון, ורצה לראות אם נושא לשם ממון. והוסיף לו ברכתו, שבזכות זה יזכה לבנים טובים. ומזיווג זה, נולד הרה"ק ר' נפתלי מרופשיץ זצ"ל (וכן הוא בס' י"ג אורות ח"א). וכ"ק אאמו"ר ה"י מסיים שה"י משידוך זה יותר מאה נכדים רבנים חשובים בחייו.

וזהו ימין ושמאל - אורך ימים ועושר וכבוד. והם ענו "מה יצא הדבר", וכמ"ש בתנא דבי אליהו (אליהו זוטא פרשה ג') ומנין לנושא אשה לשם שמים שהוויזן לו בנים שמושיעין את ישראל בעת צרתם? צא למד [מעמרם שנשא אשה לשם שמים, ויצאו ממנו משה ואהרן ומרים, שרבו תורה ומצות בישראל, וצא ולמד] מבועז בן שלמון בן נחשון בן עמינדב שנשא אשה לשם שמים, סוף יצא ממנו דוד ושלמה בנו, שהרבו תורה ומצות בישראל. עליהן ועל כיוצא בהן ועל הדומין להן ועל העושה כמעשיהן עליהן הכתוב אומר, "כי כאשר השמים החדשים והארץ

"ואפנה על ימין או על שמאל וגו' מה' יצא הדבר וגו'" (כד:מט-נ). הנושא אשה לשם שמים וזכה לכל הברכות. וכ"ק אבי אדמו"ר זי"ע היה מספר קחו מקחכם לשם שמים בעיר יערוסלב התקיימה אסיפת רבנים של וועד ארבע ארצות, בין הנאספים היו הגאון ר' איציק'ל מהמבורג זצ"ל, והגאון ר' יעקב רובין אב"ד לינסק שלקח אתו גם את בנו הילד מענדל'י.

הרב מלינסק ניצל את ההזדמנות וביקש מהגאון מהמבורג לבחון את בנו על תלמודו. ר' איציק'ל התפעל מאוד מכשרונותיו וגדלותו בתורה של הילד, ופנה לאביו שברצונו לקחתו לחתן לבתו. הרב מלינסק הסכים מיד להשתדך עם גדול הדור ובעל ייחוס כמשפחת הורוויץ.

בשחזר הרב מלינסק לביתו ובישר לרבנית על השידוך, התרגזה הרבנית באמרה, כי לא היא ולא אף אחד מצידם ראה את הכלה, והאיך הסכים לשידוך, ולא נתקרה דעתה עד שבעלה הבטיחה, שאם לא תמצא הכלה חן בעיניה, תוכל לבטל את השידוך. כשנסעו לחתונה ונפגשו עם הכלה, אכן לא מצאה חן בעיני הרבנית, וברצונה ה' לבטל את השידוך, אלא כששאלו את החתן ענה ואמר, וכי אשא אשה לשם נוי, ולא הסכים לבטל את השידוך.

טרם לכתם לחופה, הודיע הגאון ר' איציק'ל, כי אין באפשרותו לסלק את הנדן

לא נמשכה לעבירה כמו חוה ושאר נשים, אלא היתה במצרים אצל פרעה, וכן אצל אבימלך, ועמדה בנסיון וזכתה עי"ז לדורות קדושים.

החדשה אשר אני עושה עומדים לפני נאום ה' כן יעמוד זרעכם ושמכם" (ישעי' סו:כב).

וכדאי' בוזה"ק, למה נמנו שנות שרה? כי

סעודת רעוד"ר

ובתב רש"י (ב"ק שם) "ויסמוך את ידיו" (במדבר כז:כג), תלה החכמה והגדולה במשה כאילו הוא נותנה ליהושע, והיא אינה אלא מפי הקב"ה. והנה בנדפס בפירושו רש"י הביא את הפסוק בפ' פנחס 'ויסמוך את ידיו' שכתוב אחר ציווי ה' 'וסמכת את ידך עליו'.

ובס' בירורי חכמה (בן חכם) כתב, יש להעיר שהגמרא מביאה שם גם את הפסוק בפרשת וזאת הברכה, שנאמר 'ויהושע בן נון מלא רוח חכמה כי סמך משה את ידיו עליו', ובפסוק זה מבואר להדיא שהתורה אמרה שהטעם שיהושע היה מלא רוח חכמה כי סמך משה את ידיו עליו. וכבר הגיה הב"ח בדברי רש"י שצריך לומר בד"ה 'כי סמך משה את ידיו' דזה עיקר הדרשה ממה שנאמר 'ויהושע בן נון מלא רוח חכמה כי סמך משה את ידיו'.

כח עין טובה

ולישב זאת נקדים מ"ש בספה"ק אמרי אמת (שמות פורים תפ"ב) שכשיש לאדם עין טובה כלפי חבריו, הרי הוא מתחבר עמו ונעשה עמו אחד, ויש לו גם כן טובה מזה. וזהו שאיתא (תענית ז.) ומחבירי יותר וכו', במשה רבינו כתיב (במדבר כז:כב-כג) "ויקח את יהושע וגו' ויסמוך את ידיו עליו", ואיתא ברש"י שסמכו בעין יפה וכו' שהקב"ה אמר לו 'וסמכת את ידך' (כז:יח) והוא עשה בשתי ידיו. משה רבינו מסר כחו ליהושע לתמיד

סתירת רש"י מתי קבל יצחק הברכות

"ויתן אברהם את כל אשר לו ליצחק" (כה:ה). ופירש"י, ויתן אברהם וגו' - אמר ר' נחמיה, ברכה דיאתיקי, שאמר לו הקב"ה לאברהם (יב:ב) "והיה ברכה" - הברכות מסורות בידך לברך את מי שתרצה, ואברהם מסרם ליצחק.

וברש"י (שם:יא) "ויהי אחרי מות אברהם ויברך וגו'", נחמו תנחומי אבלים. דבר אחר, אע"פ שמסר הקב"ה את הברכות לאברהם, נתיירא לברך את יצחק מפני שצפה את עשו יוצא ממנו, אמר יבוא בעל הברכות ויברך את אשר ייטב בעיניו. ובא הקב"ה וברכו.

ובשפת חכמים (שם אות ג') וא"ת והא לעיל (שם:ה) פירש"י (ד"ה ויתן) דאברהם נתן ליצחק הברכות. וי"ל דנתן לו הברכות שיברך את אחרים, אבל יצחק גופיה לא נתברך, וכן הוא דעת נח"י.

כח הברכה של משה רבינו בעין

הנה אמרו בגמרא (ב"ק צב:) אמר ליה רבא לרבה בר מרי, מנא הא מילתא דאמרי אינשי חמרא למריה טיבותא לשקיייה? אמר ליה, דכתיב "וסמכת את ידך עליו וכו'" למען ישמעו כל עדת בני ישראל" (במדבר כז:יח,כ), וכתיב "ויהושע בן נון מלא רוח חכמה כי סמך משה את ידיו עליו וישמעו אליו בני ישראל וגו'" (דברים לד:ט).

העמיק יותר ואמר אין להוכיח מזה מידי, דדילמא משום קדשי שעה צוה הקב"ה אכילת חטאת ולא בקדשי דורות. ומשה הודה דלא ירד לעומק חידושי עצמו, ואילו שמע ושכח לא הי' בושה כ"כ, רק עכשיו טעה בחידושי עצמו - זה הי' קצת בושה, כי יאמרו שאין לסמוך עליו, ואפ"ה הודה ולא בוש לומר לא שמעתי, אלא שמעתי ושכחתי, לא אמר כן, אלא [אמר] לא שמעתי ואני חדשתי דין זה, וטעיתי בו. והיינו דכתיב "וייטב בעיניו", כי אמרו חז"ל (נדרים לח.) פלפול התורה רק למשה ניתן, הוא נהג בו טובת עין ומסרו לישראל, והיינו וייטב בעיניו'.

וביתר שאת, משה רבינו נתן בעין טוב. כי יש ב' מיני ברכות - ברכה לאדם עצמו, והב' שאדם יוכל לתת ברכה שיפרה וירבה, "ברכות שדים ורחם" (בראשית מט:כה). וכדאי' ברש"י (שם:כו) "ברכות אביך גברו וגו'", הברכות שברכני הקב"ה גברו והלכו על הברכות שברך את הורי.

ואפי' שנתן אברהם הברכה שיוכל לברך, אבל שיוכל לתת לאחר שהוא ג"כ יהי' מברך, זה כבר נתן הקב"ה שלא יתן דבר זה לעשו, ובאמת הי' כן הברכה הראשון ויתן ויחזור ויתן (ב"ר ס"ו ג'), וזה הי' ע"י הקב"ה.

השי"ת יברך את עמו בשלום, ויזכו לראות בנים ובני עוסקים בתורה ומצוות ומעשים לשמה, בברכות האבות יתברכו הבנים ברבוי גדול, ונזכה לחסדים מגולים וישועות גדולות בכל הנצרכות ושמירה לכל בני ישראל ושלום ואחווה וריעות בביאת גוא"צ בב"א.

בעין יפה, וממילא נעשה כחו כפול. וזה שכתוב אצל אלישע (מ"ב ב:ט) שאמר לאלהיו "ויהי נא פי שנים ברוחך אלי", שכאשר נותנים לתלמיד בעין טובה נעשה ממילא פי שנים.

איתא במדרש (תנחומא תרומה ס"ב) עה"פ "כי לקח טוב נתתי לכם" (משלי ד:ב) וכו' שני פרקמטוין [סותרים] וכו' אחד בידו מטכסא [משין] ואחד בידו פלפלין וכו' בוא ונחליף וכו' מה שביד זה אין ביד זה וכו' אבל התורה אינה כן וכו'. והלוא בשאר אומנות הוא גם כן כך ששניהם יודעים שתי האומניות. אלא שבתורה כשלומדים עם השני בעין טובה, מתחזק גם מה שביד האדם. וזהו שאיתא (תענית ז.) ומתלמידי יותר מכולן.

כתיב (ישעי' סא:י) "שוש אישי בה" ובשם הר"ר בונם ז"ל, שכמו שדרשו (מגילה י:): על הפסוק "כן ישיש" (דברים כח:טג) דאחרים משיש, משום דכתיב 'ישיש' ביו"ד ולא 'ישוש'. כמו כן 'אשיש' ביו"ד ג"כ פירושו דאחרים משיש. כתיב (משלי כב:ט) "טוב עין הוא יבורך", ואיתא (סוטה לח:): אל תיקרי 'יבורך' אלא 'יברך', היינו שהטוב עין המברך יש לו ג"כ טובה מזה. עכדה"ק.

כח עין טובה של משה רבינו

וכבר הבאתי דברי החת"ס (תורת משה ויקרא י:כ) "וישמע משה וייטב בעיניו". פירש"י לא בוש לומר לא שמעתי. וש"ס סוף זבחים (קא.) מסיים, אלא שמעתי ושכחתי. נ"ל דכיון דמרע"ה לא שמע דבר מפי הקב"ה אלא הוא הבין כן מכללא, והוא ככל התורה שבע"פ שתלמיד ותיק מחדש. אמנם אהרן

שיעורי הלכה

ב"ז טבת שנת תשפ"ג לפ"ק

הלכות שבת - או"ח סי' שי"ט

איסור מחבץ בשבת

שו"ע סע' י"ז "המחבץ [פי', שמוציא חמאה מן החלב] תולדת צורר הוא. לפיכך אע"פ שנותנים שומשמים ואגוזים לדבש, לא יחבצם בידו (עי' לקמן סי' ש"מ סע' י"א)".

מקור ההלכה הוא במסכת שבת (נה). החולב והמחבץ והמגבן כגרוגרת בשבת חייב חטאת, דברי רבי אליעזר. וחכמים אומרים, אחד זה ואחד זה אינו אלא משום שבות. ובגמרא פריך, מחבץ משום מאי חייב, ומתוך מחבץ חייב משום צורר.

שלשה פירושים באיסור מחבץ

רש"י פי', המחבץ המעמיד חלב בקיבה, ולי נראה עושה כמין כלי גמי ונותן הקפוי בחוכו ומי החלב שהן נסיוצי נוטפין. וז"ל הרמב"ם (פ"ז ה"ו), וכן הלוקח חלב ונתן בו קיבה כדי לחבצו, הרי זה חייב משום תולדת צורר, שהרי הפריש הקום מן החלב, עכ"ל. והוא כפירוש הראשון של רש"י. ובשו"ע פירש שמוציא חמאה מן החלב, והוא פירוש הערוך (אגלי טל, מלאכת צורר ס"ק כ"ה, ע"פ הרמ"א חו"מ סי' של"ז ס"ב).

הנה עלה בידינו ג' פירושים לאיסור

מחבץ, שכולם הם אופנים שעל ידם מפרידים חלקי החלב זה מזה: א) שנותן קיבה בחלב, והיא צוררת את הגבינה מהחלב. ב) שנותן שומן החלב [קום] במסננת, והחלב נוטף והקום נשאר ונעשה גבינה. ג) שמלקט בידו השומן ומוציאו מהחלב. ולדינא נקטינן ככל הפירושים, שבכולם חייב משום תולדת צורר, כמבואר במגן אברהם (ס"ק י"ח).

רמב"ם: המגבן חייב משום בונה

במגן אברהם (ס"ק י"ח) מביא לשון הרמב"ם (פ"ז ה"ו) "וכן הלוקח חלב וכו' ואם גבנו ועשהו גבינה חייב משום בונה, שכל המקבץ חלק אל חלק ודבק הכל עד שיעשה גוף אחד, הרי זה דומה לבנין".

קושיית האחרונים למה המחתיך גבינה אינו חייב משום סותר

והנה כלל הוא בידינו שכל שחייב עליו משום בונה, חייב עליו בסתירתו משום סותר. ולפי זה הקשו האחרונים (הצרוך טעם בשו"ת עטרת חכמים סי' ו', גליוני הש"ס שבת שס, תהלה לדוד סק"ל) איך מותר לחתוך גבינה בסכין, והרי ע"י כך הוא סותר את הבנין. [אמנם זה היה צרור להם שיותר לאכלו, ואפילו שסותר אותו

חילו לא היה אפשר לאוכלה, לא היה צונה כלל את הגזינה, ולכן אין צחיטוכה ובאכילתה משום סתירה. וגם מזואר צזה למה אין חוששים משום סותר בהמסת גזישי סוכר, וכן בשצירת זיסקויטיס לחתיכות, או צנתינתם למשקין והם נימסים.

למה אין אומרים 'מתוך'
ויהי מותר לבנות בית ביו"ט

שיטת הרמב"ם בהל' יו"ט צמלאכות השייכים צאוכל נפש, אומרים שמתוך שהותרה לצורך יו"ט הותרה נמי שלא לצורך. והקשה הצ"ח (סי' תל"ה) אם כן למה כתב הרמב"ם (הל' יו"ט פ"א ה"ד) שהצונה ציו"ט חייב מלקות, והרי שייך צנין צאוכל נפש צמגבן, וא"כ לימא מתוך שהותר צנין לצורך הותר נמי שלא לצורך. [והוא צאמת קושיית התוס' צמס' שצת (צ"ה ד"ה והרודה)].

צנ"י: מגבן שהותר ביו"ט היינו לאכול לאלתר ובפני יהושע (ציל"ה יב). תירץ דהא דאמרינן מגבן חייב משום צונה, היינו דוקא צמגבן לאוצר להצניע לימים רבים, דצכי האי גוונא מכוון לעשותו כמו צנין למען יעמדו ימים רבים. משא"כ עשיית גצינות שהותר ציו"ט, על כרחק היינו לאכול לאלתר, וא"כ צכי האי גוונא לא שייך ציה צנין כלל.

בית שערים: שני מיני בונה - א' שמחבר
חלקים קטנים, ב' שעושה אהל קבע

בשו"ת צית שערים (חאו"ח סי' רנ"ט) דן בשאלה למה אין צנין צית המקדש דוחה

צפיו תוך כדי אכילתו, כיון שזה דרך אכילה]. והוספנו להקשות ממשנה שלימה ששנינו (קצ"ב): מגירה לצורר צה את הגזינה, וסתם גזינה שמופרדת צמגירה צגזינה קשה היא, הרי לנו שהיא פעולה המותרת שצת.

ויש צאחרונים שתירצו דקות צנין שחייבים עליו משום סתירה הוא כשקותר פעולת הצנין, ומחזיר הדבר לקדמותו כמו שהיה צתחילה. אבל מגבן דאי אפשר להפרידו ולהחזירו לקדמותו ולעשות שוב ממנו חלב, אין לחייצו משום סותר.

אמנם עדיין יש לעיין צזה, כי הצנין הוא על קיצוץ חלקי הגזינה זה לזה כלשון הרמב"ם, וא"כ למה כשמפריד החלקים גם צלי לעשות ממנו חלב, לא יתחייב משום סותר.

אינו סותר כיון שזה חשיב דרך אכילה
או כיון שמטרת הצנין הוא לסותרה

ובשמירת שצת כהלכתה (פי"א הע' ל"ב) מציא מה ששמע לתרץ צזה מהגרש"ז אויערצך זל"ל, דכיון שלענין סתירה אין חילוק צין סותר צית שצונה מאצניים הרצה, לצין סותר מערה שהיא מאצן אחת. ולכן גם כמו שמתר לשצור אגוז וכיו"צ ולא מיקרי מלאכה, כך גם חיתוך גזינה שנתחצרה ע"י האדם מחלקים רבים, נמי לא חשיב למלאכה אלא רק דרך אכילה.

וגם אפשר, דכיון שעיקר מטרת צנין הגזינה הוא רק לסותרה ולאוכלה, שהרי

מקור ההלכה הוא בירושלמי (פ"ו ה"ב) רקק והפריחתו הרוח חייב משום זורה. וכל דבר שהוא מחוסר לרוח חייב משום זורה. ופי' בקרבן העדה, שהרוח מחסרו ומפררו לחלקים דקים, חייב משום זורה.

השגת האחרונים שאינו חייב משום זורה ובחידושי רבי עקיבא איגר (הוצא במשנ"צ ס"ק ס"ו) הביא מה שהשיג הר"י קאשטרו (ערך לחם) על הרמ"א, שלא ראינו מי שחושש לזה כיון שאינו מתכוין לכך, כ"ש שאין דרך זורה בכך.

ובתשובות (ח"א סי' כ') האריך להשיג על הרמ"א, דהלוא הר"י הרמז"ס הסמ"ג הרא"ש והטור לא הביאו דברי הירושלמי, דדברי הירושלמי הם חידוש גדול ואינם אליבא דהלכתא. דבגמרא דילן מקשה היינו זורה היינו זורר היינו מרקד, דעיקר מלאכת זורה הוא כעין מלאכת זורר דהרוח מוליך ומפריד פסולת מהאוכל. אבל היכא דכולו פסולת ואינו מזרר זה מזה, כגון רוק רק דמחלקו לחלקים דקים – לאו בכלל זורה הוא.

בביאור הלכה (ד"ה מפזר) מביא מספר אלפי מנשה, שפירש כוונת הירושלמי באופן אחר, שבעצם כלל לא בא לחייב על רוקק צרוח משום זורה, אלא מדובר שהעביר הרוק ארבע אמות צרשות הרצים ע"י הרוח. ועל זה הביא ראיה דרך דוגמא מזורה, דכמו בזורה אף שהרוח מסייעתו אפילו הכי חייב, כן צרוקק דהעברתו ע"י הרוח גם כן חייב.

יו"ט, כי נאמר מתוך שהותר לצורך היינו מגבין הותר נמי שלא לצורך. ומתוך על פי יסוד דברי הפני יהושע (הנ"ל) דדוקא אותה מלאכה גופא דשייכת באוכל נפש מותר גם שלא לצורך אוכל נפש.

ומבאר שיש שני סוגי זונה. האחד, אם מחבר חלקים קטנים, אבן לאבן או תוקע עץ בעץ עד שנתאחד. והשני, אם עושה מחילה או אהל קבע, הרי זה תולדות זונה וחייב. והנה מגבין הוא ממין בנין הראשון, שמחבר חלקים קטנים והי' לאחד. אבל שיגבין כדי לעשות אהל לא משכחת כלל באוכל נפש.

ומעתה אני אומר דודאי כל מין בנין הראשון שמחבר חלקים קטנים מותר בכל מין בנין, אפילו בדבר שאינו אוכל נפש והוא שלא לצורך, מתוך שהותרה לצורך אוכל נפש במגבין. אבל מין בנין השני שעושה אהל קבע אפילו מדבר א', דלא הותרה במגבין ולא משכחת כלל באוכל נפש בזה לא שייך כלל מתוך. ולפי זה בזנין בית המקדש דאיכא משום זונה ממין השני, דעושה אהל ומחילה וזוה לא שייך מתוך, שפיר קאמר דאין בנין בית המקדש דוחה יו"ט. עכת"ד.

הרוקק והרוח מפזר הרוק, חייב משום זורה הג"ה סע' י"ז "הרוקק צרוח צשבת והרוח מפזר הרוק, חייב משום זורה (מהרי"ל) צ"ס אור זרוע וירושלמי פרק כלל גדול".

הגרע"א ובספר מגן אבות (שבת אות י') ובשור"ע הרב (סי' תמ"ו הל' ה' ובקונ"א שם) ועוד, מ"מ הפוסקים האחרונים חששו לדבריו להלכה וחששו לדבר זה. ומה גם בנ"ד דעיקר הכוונה הוא כדי לפזר הזקק ועושה הדבר בכלי זידים, דבכה"ג צבור יש חיוב חטאת.

ובמלאכת זורה יש לומר ג"כ שחייב, ואף קתם שזורה ע"י רוח (עיין מנ"ח מלאכת זורה), מ"מ זידים לכאורה חמור יותר. ורק כתבו שבזורה אף שהוא ע"י מה שמסייעתו הרוח, אפ"ה חייב, אבל זידים לכאורה חמור יותר, וכ"מ מהא דגמרא בשבת הקשה היינו זורה היינו צורר היינו מרקד, משמע דזורה הוא הוי דומיא דצורר שעושה זידים. ובנ"ד הוי ממש מלאכה הנריכה לגופה שרואה בהפיוזור, ולא רק זורה ומפריח צרוח לאיצוד.

ודאה זה מצאתי, ראיתי דדברי רש"י פ' בחקותי (ויקרא כו: לג) על הפסוק "ואתכם אזרה בגוים" וז"ל, וישראל נזרו כצמזרה, כאדם הזורה שעורים בנפה, ואין אחת מהם דבוקה בצרפתה, עכ"ל. הרי דע"י נפה מקרי זורה. עכ"ד. וכבר האריכו בעלי תריסין בקובצים תורניים להשיב על דבריו ממה שהזכרנו קצת לעיל ועוד, ואין כאן מקום האסף.

רע"א: גם לדעת הרמ"א הוא רק בגידולי קרקע והגאון רע"א מחדש עוד דיתכן אף לדעת הרמ"א הוא דוקא ברק, דכמו דאין דישה ומעמר אלא בגידולי קרקע, כן אין זורה אלא בגידולי קרקע, ואדם נקרא גידולי קרקע, אבל מיס לא נקרא גידולי קרקע. ולכן זידד להקל בשופך מיס מועטים דרך חלון, והרוח מפזר הטיפות אחד פונה לכאן ואחד פונה לכאן.

התות ספריי מטהר אויר בשבת

ויש לעיין לדעת הרמ"א בענין התות ספריי לטהר האויר להעציר ריח רע. ובשור"ת מנחת יצחק (ח"ו סי' כ"ו) כתב שלדברי הכל אין בזה זורה אפילו מדרבנן, כיון שאין הרוח עושה כלום אלא הכל מעשה ידיו בלבד. ומשום מוליד ריח אין לחשוש כיון ששייך רק בצגד, ולכן מותר להתיו הספריי. [ויש להוסיף לפי מה שהצאנו מרע"א שגם לרמ"א אינו שייך דדבר שאינו גידולי קרקע, וא"כ אם החומר בצקצוק אינו גידולי קרקע יש להקל].

לפזר צוקער וכדומה על מיני מזונות ע"י נפה בקובצים תורניים הציאו מה שכתב הגאון האדיר רבי יחזקאל ראטה ז"ל לאסור לפזר צוקער על מיני מזונות ע"י נפה, וטעמו ונימוקו הוא מדברי הרמ"א כאן. ואף שבאחרונים דנו הרבה בזה,

ניצוצי הדף

בבא בתרא קמ"א ע"א

האי דעיפנא מחבראי דנסיבנא בשיתסר. ולא נתבאר במה עדיף היה מחבריו. אלא דבגמ' (ביצה כה.) מבואר שרב נחמן היה חבריו של רב חסדא. ובנתי' של רב נחמן איתא (גיטין מה.) שהי' מכשפות, ורצו להנשא להגוים השבויים שלהם, ולעומת זה כאן נתבאר מעלת בנות רב חסדא, וזהו עדיפנא מחבראי. הובא בס' דע"ד.

ואולי יש להמתיק הענין שחתניו באו מכחו יראתו לחכמים, וכמו שמצינו בגמ' (עירובין סז.) רב חסדא ורב ששת כי פגעו בהדי הדדי, רב חסדא מרתען שיפוותיה ממתנייתא דרב ששת, ורב ששת מרתען כוליה גופיה מפלפוליה דרב חסדא. עיין ברש"י ורבנו חננאל. וראיתי לדייק חילוק הלשון שאמר רב חסדא 'מרתען שיפוותיה' ולא כל גופו. ולענ"ד אולי הטעם שפחד שלא יאמר דבר שלא בדרך כבוד נגד רב ששת.

וכמ"ש בס' עין אליהו (מגילה כח:) ה"ד הספידא דרבים, מחוי רב חסדא כגון הספדא דקאי בי רב ששת. מחוי רב ששת כגון הספידא דקאי בי רב חסדא. הענין שמצינו (עירובין סז.) רב חסדא ורב ששת כי פגעו בהדדי, רב חסדא מרתען שפוותיה ממתנייתא דרב ששת, ורב ששת מרתען כולה גופא מפלפולא דרב חסדא. ועיין בסוף הוריות (יד.) איכא פלוגתא אי סיני עדיף או עוקר הרים עדיף. והם קיימו עליהם מ"ש המלכת חבריך עליך, ר"ל שכל אחד המליך את חבריו עליו, ר"ל שהוא גדול ממנו. ולכן רב חסדא מחוי על רב ששת שהוא גדול ממנו יען שר' ששת הוא סיני, וסיני עדיף.

אמר רב חסדא: ולדידי בנתן עדיפן לי מבני

ושמואל אמר: הכא במבכרת עסקינן, וכדרב חסדא, דאמר רב חסדא: בת תחילה סימן יפה לבנים. איכא דאמרי: דמרביא לאחאה, ואיכא דאמרי: דלא שלטא ביה עינא בישא. אמר רב חסדא: ולדידי בנתן עדיפן לי מבני.

ובתוספות לדידי בנתן עדיפן לי מבני - פי' בקונטרס, שלא נתקיימו לו בנים. ואין נראה, דהרבה בנים היו לו כדאשכחן (לעיל ח.) ר"נ בר ר"ח (לעיל ז:) מר ינוקא ומר קשישא בני ר"ח (ע"ז יא:) רב חנן בר ר"ח וכן רב מרי ורב פנחס בני ר"ח בהגוזל בתרא (ב"ק קיז.). אלא נראה לר"י דלהכי קאמר בנתן עדיפן לי מבני, לפי שהיו חתניו גדולי הדור - רבא [ורב מרי בר חמא] ומר עוקבא בר חמא. ועיין בשו"ת משנה הלכות (ח"ד סי' ר"ז) ובתשובת דברי יציב (חיו"ד סי' קכ"ט).

ובחידושי אגדות למהר"ל כתב לדידי בנתן עדיפי. נראה מפני שכל בנותיו היו חכמות צדקניות, ויותר עדיפי מן הזכרים שלו לפי ערך הזכרים, כי דרך הזכר להיות צדיק, ונשים דעתן קלות. אפילו אם תאמר שהיו בניו של רב חסדא כשרים, מ"מ בנותיו לפי ערך מה שדרך להיות הנקיבות בערך הזכרים, היו הנקיבות עדיפי מה שהיו כל בנותיו חכמות צדקניות. וזהו פי' לדידי בנתן עדיפי, שהבנות שלו היו חשובות מאד והיו עדיפי לפי ערך הזכרים, וזה נכון.

וכענין זה כותב במשך חכמה (ר"פ תזריע) מה דאיתא (קידושין כט.) אמר רב חסדא

לחכמה להיות חכמים ובניהם חכמים, אע"ג דקיימי מקמי ספר תורה וחולקים כבוד לתורה, כיון דלא קיימי מקמי צורבא דרבנן.

וראיתי בהפלא"ה (כתובות קג:) ואמרו עוד (לקמן קיא:) וכי אפשר לדבק בשכינה, אלא זה המשיא בתו לת"ח מעלה עליו כאילו נדבק בשכינה, אך לאו כל אדם זוכה לזה. ומצינו שאחז"ל (שבת כג:) מאן דמוקיר רבנן הו"ל חתני רבנן, נמצא כיון שיקיים "ואת יראי ה' יכבד" (תהלים טו:ד) שיהי' מוקיר רבנן יזכה לחתני רבנן שישאו בנותיו לת"ח, ויקום "ובו תדבק" (דברים י:כ), ואז יגיע למעלה "נשבע להרע ולא ימיר" (תהלים שם), וק"ל.

ומבאר המאירי (בית הבחירה, שבת כג:) מכיון שכך היא המדה לשלם מדה כנגד מדה, ראוי לאדם שיכוין ארחותיו כדי שישתלם במה שראוי דרך הערה אמרו דרחים רבנן הוו ליה בני רבנן, שהבן רחמי האב עליו כדכתיב "כרחם אב על בנים" (תהלים קג:יג). ואף הבנים רחמיהם עליו, וכמו שאמרו (קידושין לא:) מכניס ומוציא מאכיל ומשקה ומלביש. וכשאהב תלמידי חכמים, מדת הדין משלמת להיות מה שרחמיו עליו ביותר בענין זה. וכן דמוקיר רבנן הוו ליה חתנותא רבנן, שדרך החותן לכבד את חתניו ואף החתנים לחותניהם, וכמו שדרשו במדרש תהלים (ז:ב) עה"פ "ואבי ראה גם ראה" (ש"א כד:יא), מכאן שחייב אדם בכבוד חמיו ככבוד אביו.

ואחר שכיבד תלמידי חכמים, מדת הדין משלמת להיות מה שדרכו לכבדו ביותר כדרך זה. וכן דדחיל מרבנן הוא גופיה צורבא מרבנן, ואי לאו בר הכי הוא, כלומר שאינו יודע עד שיהא אפשרותו מגיע לכך, לישתמען מיליה כצורבא מרבנן, שמאחר

ורב ששת מחוי כלפי רב חסדא דרב חסדא גדול ממנו יען שהוא חריף, וסובר דעוקר הרים עדיף.

ובמסכת שבת (כג:) שמעינן דברי חתנו של רב חסדא אמר רבא: דרחים רבנן - הוו ליה בנין רבנן, דמוקיר רבנן - הוו ליה חתנותא רבנן, דדחיל מרבנן - הוא גופיה הוי צורבא מרבנן, ואי לאו בר הכי הוא - משתמען מיליה כצורבא מרבנן.

וביאר רבינו יהונתן מלוניל על הרי"ף (שבת י: [לפי דפי הרי"ף]) דמוקיר רבנן, שמכבד תלמידי חכמים שקם מפניהם או מהנהו, ודחיל, גדול (שמכבד) [ממכבד] שהכבוד אינו נוהג אלא בפניו, ויראה איתא בין בפניו ובין שלא בפניו, לפיכך שכרו מרובה שהוא עצמו יהיה תלמיד חכם.

ובמס' מכות (כב:) איתא, אמר רבא כמה טפשאי שאר אינשי דקמי מקמי ספר תורה ולא קמי מקמי גברא רבה, דאילו בס"ת כתיב ארבעים ואתו רבנן ובצרו חדא, עכ"ל.

ובספר אמרי בינה (גארמיזאן בסוגייתנו) ציין שיש מפרשים את הגמרא בביצה (הובא בס' חשוקי חמד ביצה טז.) כנ"ל, והעיר על כך מהגמרא (מכות כב:) אמר רבא, כמה טפשאי שאר אינשי דקיימי מקמי ספר תורה, ולא קיימי מקמי גברא רבה, דאילו בס"ת כתיב 'ארבעים' ואתו רבנן בצרו חדא. דשם אי אפשר לפרש כך.

וכתב שאף שם יש לפרש כעין זה, על פי הגמרא (שבת כג:) אמר רבא, דרחים רבנן הוו ליה בנין רבנן, דמוקיר רבנן הוו ליה חתנותא רבנן, דדחיל מרבנן הוא גופיה הוי צורבא מרבנן, ואי לאו בר הכי הוא משתמען מיליה כצורבא מרבנן, ע"כ. ולכן אמר רבא אמר שהני בבלאי טיפשאי ואין זוכין

דאיתא (כתובות מט.) מצוה לזון את הבנות קל וחומר לבנים דעסקי בתורה.

והקשה הקובץ שיעורים (אות תפ"א) דבלאו האי טעמא דעסקי בתורה נמי המקודש מחבירו קודם לחבירו (הוריות יג.) ואיש קודם לאשה להחיותו. ועיין באהבת חסד (סוף פרק ה') דנאמר שם האשה קודמת לאיש לקבל הלואה מפני שבושטה מרובה. אבל אם ממניעת ההלואה יוכל לבוא לידי סכנת נפשות, האיש קודם משום שהוא חייב בכל המצוות משא"כ האשה דהיא פטורה ממצוות עשה שהזמן גרמא, עכ"ל.

והנה במשנה (נדה מה:) לענין נדרים, שכבת כשהיא בת י"ב ויום אחד נדריה קיימין, ובכך כשהוא בן י"ג ויום אחד נדריו קיימין. ואיתא בגמ' (שם) הטעם לחלק בין בן לבת, דכתיב "ויבן ה' אלקים את הצלע" (בראשית ב: כב), "ויבן" מלשון בינה, מלמד שנתן הקב"ה בינה יתירה באשה יותר מבאיש.

ויש לדקדק מהא דאיתא בגמ' (סוטה כא:) כל המלמד את בתו תורה כאילו לימדה תיפלות. ובתוס' (שם ד"ה בן עזאי) הביאו דישרפו ד"ת ולא ימסרו ד"ת לנשים. ואיתא בגמ' הטעם, דכתיב "אני חכמה שכנתי ערמה" (משלי ח: יב), כיון שנכנס חכמה באדם נכנסה עמו ערמומית. ואהכי תימא מאחר והקב"ה נתן בינה יתירה לאשה יותר מבאיש, למה לא תוכל ללמוד חכמת התורה.

ומן הנראה דלכאורה יש להקדים הביאור בפסוק "אני חכמה שכנתי ערמה", כי מה חילוק יש לענין זה בין אנשים לנשים. ואם אנשים יכולים ללמוד תורה אע"ג דשכנתי ערמה, א"כ למה יהיה אסור לנשים. וכבר עמד על כך במהרש"א, ותיקן דלגבי איש

שנתירא מתלמידי חכמים מדת הדין משלמת להיות הוא נורא ג"כ בפני האחרים, שאין לך נורא אלא מי שראוי להוכיח, וכמו שאמרו (עי' במד"ר י"א ג') עד שלא חטא אדם, נותנין לו יראה והבריות מתביישות הימנו, משחטא אין נותנין לו יראה ואין הבריות מתביישות הימנו. וכשהוא ירא תלמידי חכמים ודאי למד מהם מה שהוא ראוי להוכיח, והבריות מתייראות ומתביישות הימנו.

הגר"א מהפך דדחיל במקום דמוקיר, ודמוקיר במקום דדחיל, ע"כ. ובס' דף על הדף (סוטה לא.) מביא בשם הגאון רבי עובדי' יוסף (שליט"א) [וצ"ל]: ונ"ל דה"ט דאפיך, משום דבכל דוכתא אמרינן גדול העושה מאהבה מן העושה מיראה (סוטה לא.), וכאן דרחים רבנן שהוא מאהבה הוה ליה בנין רבנן, פירש"י שאהבתו עליהם כאב על הבן, והוה ליה מדה במדה, ע"כ.

ועי' בגמ' (שבת לב:) בעון שנאת חנם בניו מתים, ופרש"י שאהבתו ניטלת ממנו, והיינו נמי במדה. ואילו דדחיל מרבנן הוה ליה איהו גופיה צורבא מרבנן? להכי מהפך דדחיל הוה ליה חתנוותא, שאין זה כמו דרחים שיזכה שבניו יהיו ת"ח, והיינו כשאוהבם בלבו דוקא. אבל במוקיר רבנן שמעשרם ומטיב להם, [נכלשון] אוקירו לנשייכו וכו' (ב"מ נט.), איהו גופיה הוי צורבא מרבנן.

אולם לולא דבריו י"ל דדוקא לגבי הקב"ה העושה מיראה גרע מאהבה דהוי יראת העונש, אבל יראת הרוממות מבואר במפרשים דעדיף מאהבה, ויראת ת"ח הוא יראת הכבוד דדמי ליראת הרוממות, משום הכי שכרו גדול יותר.

ועד"ז יש לבאר הגמ' דלהלן, וכן מה

וע"כ כתב המהרי"ל דצ"ל דר"ח בן תרדיון אביה סבר כבן עזאי דאית ליה בסוטה (שם) דחייב ללמוד תורה לבתו. א"נ ברוריא עשתה כן מדעתה, שלא סמכה על דברי חכמים שאמרו נשים דעתן קלות, וכמ"ש רש"י (ע"ז יח: ד"ה ואיכא דאמרי).

וז"ל המהרי"ל: וללמוד לנשים, אע"פ שצריכות לקיים כל לא תעשה ועשה נמי שלא הזמן גרמא (ע"י קידושין כט.), מ"מ אין ללמדה דהוי כמלמדה תיפלות, כדאיתא פרק היה נוטל (סוטה כא:) ויליף ליה מ"אני חכמה שכנתי ערמה" (משלי ח: יב), כיון שנכנסה חכמה בלבו של אדם נכנסה בו ערמומית. וכן פירש"י נסוטה (שם) וז"ל: שמתוכה היא מבינה ערמומית ועושה דבריה בהצנע], מתוך כך תעשה דברים בהצנע. וא"כ חיישינן שמא תבוא לידי קלקול לפי שדעתן קלות. אפילו הוה מצוה, אפ"ה קרינן ביה 'עת לעשות וגו' (תהלים קיט: קכו, ע"י ברכות נד.) דיצא שכרו בהפסדו, וכל שכן דאינן מצוות. ודמי להאי שאסרו ללמוד לתלמיד שאינו הגון (חולין קלג.) וכתבי (תהלים נב:ג) "מה תתהלל ברעה הגבור" וכוונת רבינו לדרשת חז"ל (סנהדרין קו:)].

דאי משום דידעו לקיים המצות, אפשר שילמדו ע"פ הקבלה השרשים והכללות נז"ל הסמ"ק בסוף הקדמתו, וגם כתב עוד לומר לנשים המצות הנוהגות להם עשה ולא ותועיל להן הקריאה והתלמוד, והדקדוק בהן כאשר יועיל עסק התלמוד לאנשים, כמו שמצינו גוי שעוסק בתורה וכו' והביאו רבינו בשו"ת מהרי"ל (החדשות סי' מ"ה סע' ב', הובא באגור סי' ב') ומשמע שם שכן דעתו, ע"ש. ולכאורה זה לא כדבריו כאן. ואולי כוונתו שם רק לענין סניף לשאר סברותיו או אולי חזר בו שם. ועיין

הוא תועלת להבין ערמת הרשעים ולהערים כנגדם וכו' אבל נשים שדעתן קלה, פן יערימו ויבואו לידי עבירה וקלקול, ע"ש.

אמנם להנ"ל תלוי המחלוקת אם רחים רבנן או מוקיר והוה חתנא רבנן, אז כשבתו תלמוד תורה לא יצא מזה מכשול ויהיה יראת הוי' עליהם, ואז מעליות איש שהתורה נמצא ביניהם. ואמרתו בדרך דרוש טעם למה נשים אינם מצווים או אסורים בלימוד תושבע"פ.

וכבר אמרתי טעם למה יש חילוק בין תורה שבכתב לתורה שבעל פה, דהנה אמרו"ל (נדרים כב:) אמר רב אדא ברבי חנינא: אלמלא (לא) חטאו ישראל - לא ניתן להם אלא חמשה חומשי תורה וספר יהושע בלבד, שערכה של ארץ ישראל הוא. מאי טעמא? "כי ברוב חכמה רב כעס" (קהלת א:יח), עיי"ש. ולפ"ז נשים שלא חטאו בחטא העגל נשאר אצלם רק תורה שבכתב, אבל תורה שבעל פה אינן מחויבות.

והנה כל א' מישראל הלומד ומיגע עצמו על התורה, איידי דמחזר עליו לשורפו מיכל קאכיל מיני', וממילא התורה נעשה לו סם החיים שהרי מיגע ומעמל בתורה בכדי לתקן אשר שחתנו. אבל הנשים אשר לא שיחתו, א"כ אין להן הזהירות הזאת, וממילא ס"ל להירושלמי שלא ילמדו.

והנה המהרי"ל (שו"ת סי' קצ"ג) נשאל בהא דק"ל המלמד תורה לבתו אמאי חשיב כמלמדה תיפלות (סוטה כא.), והלוא הן צריכות לידע כל דיני ל"ת ועשה שאין הזמן גרמא, וכדמצינו כמה נשים גדולות בתורה כמו ברוריא. וכתב המהרי"ל (סי' קצ"ט) דע"כ אין להוכיח כן מברוריא, דמ"מ איך למדה ספר דברי הימים, הא אין בזה הלכות שהנשים מצוות בהם.

קלות', וראש לחכמים [שלמה המלך] אמר אני ארבה ולא אסור ולא אטה וכו' (סנהדרין כא:). והכי נמי סמכה על צדקתה שלא תעבור ע"י הלימוד. ואפילו לדברי מר נמי אין מיושב, שהרי מה לה דברי הימים (ספר יחסין מתני' דדברי הימים) פרק תמיד נשחט (פסחים סב:), רק תורה שיש בה המצוות היה לה ללמוד, אלא לא מטעם זה עשתה אלא כדפרישית, שמרצון נפש עשתה.

הוכחתו הוא שממה שמצינו בסוגיין, שלמדה ברוריה ספרי יחסים בדברי הימים, מבואר שלא כפי הסברא הראשונה שלמדו ההלכות שהיה שייכת בהן. אלא, שלמדו כל התורה כולה, ומרצון נפשם עשתה כן.

ובשו"ת בית הלוי (ח"א סי' ו') דאין להם מצות לימוד התורה רק מצות ידיעת התורה. והאגלי טל (הקדמה) בנוגע לחיוב הלימוד של נשים, כדי שידעו איך לקיים המצוות שנוהגות בהן. גם בשו"ת אבני נזר (חיו"ד ח"ב סי' שנ"ב) הוסיף למ"ש שמחוייבות ללמוד כדי שיוכלו לקיים העשי', וכמו שמחוייב לעשות סוכה כדי לישב בה, כותב עוד דיש לומר יותר מזה, דכיון שא"א שיקיימו העשי' אם לא ילמדו תחילה, ואינו דומה לסוכה שאפשר שימצא סוכה מוכנת, ע"כ חשיב הלימוד תחילת מצות העשי' וכו' ומ"מ חיוב הלימוד משום חיוב עשי' לא מצד חיוב לימוד בעצמותו, עיי"ש. ועיין בציץ אליעזר (ח"ד סי' ג') ובעיקר בשו"ת משנה הלכות (ח"ו סי' י"ג, ח"ח סי' מ"ז) ועומ"ק^א. והארנו מזה בחידושינו עמ"ס סוטה שם בניצוצי הדף.

ונסיים בדברי החת"ס בתורת משה (שמות

ברמ"א (יו"ד סי' רמ"ו סע' ו') שכתב כדברי הסמ"ק. וכן כתב שו"ע הרב (הל' ת"ת פ"א סי' י"ד) וכשיסתפקו ישאלו למורה, כאשר אנו רואין בדורינו שבקיאות הרבה בדיני מליחה והדחה וניקור והלכות נדה וכיוצא בזה, והכל ע"פ הקבלה מבחוץ. ובימי חזקיה שהיה טומאה וטהרה נוהג, והוא בכל יום, היו בקיאות בו.

וממשיך וכותב עוד: הכי נמי נשים, ועבדים חייבים בכל המצות שהאשה חייבת בהן, ואסור ללמדן תורה (עי' כתובות כח:). ואפילו הכי מצינו מהם שהיו גדולים בתורה, כגון טבי עבדו של ר' גמליאל שהיה ישן תחת המטה לשמוע דברי חכמים, כדאיתא בתוס' (סוכה כ: ד"ה ראיתם). ועי' ירושלמי (כתובות פ"ב ה"י, מגילה פ"ד ה"ג) שלמדו רבו. והקרנן העדה פ"י כשהיה ר"ג מלמד עם החכמים שמע טבי. אבל הפני משה (מגילה שם) פ"י שהיה ת"ח, ולפיכך למדו ר"ג. וכן שפחתו של רבי (עי' מגילה יח.) וכהאי גוונא טובא בתלמודא, וברוריה (בסוגיין) וכיוצא בזה, עכ"ל.

לפי מה שכתב המהרי"ל עד כאן, מבואר שבאמת אסור ללמדם, ומה שמצינו שנשים ועבדים למדו, הוא מה שלמדו כללי הלכות שהיו נצרכות להן. וכתב עוד המהרי"ל: אי נמי שע"פ אביהם עשו, וצריכים לומר דאביהם סברי כבן עזאי דאית ליה פרק היה נוטל (סוטה כ.) 'חייב אדם ללמד בתו תורה' וכו'.

אמנם יותר נראה לי שמעצמם עשו, שהרי ברוריה הוכיחה סופה על תחילתה (מובא ברש"י ע"ז יח: ד"ה ואיכא דאמר) שלא סמכה על דברי חכמים שאמרו נשים דעתן

^א וכמ"ש פ"ה פתחה בחכמה ותורת חסד על לשונה" (משלי לא:כו). ובילקוט הגרשוני הביא בשם אשת הגאון זכרון יוסף זצ"ל עפ"מ דאיתא (שבת ל.) רבה מקמי דפתח להו לרבנן אמר מילתא

הארון, כי הארון מרמז על ת"ח הלומדים תורה, שעליהם כתוב (תהלים מ:ט) "ותורתך בתוך מעי", כמו שמונחים הלוחות בארון. והנה האב מחויב למול בנו, ומובן מאליו שזאת איננו יכול לקיים אלא כשיש לו בן. והנה "לשאת את הארון בהם" הוא ר"ת 'לאהב', דהיינו לאהב ולהיות רחים את ת"ח, וממילא יהי' לו בנין רבנן, ויזכה לבנים אשר על ידם יזכה למצוה רבה הלזה מצות מילה, לכן מרומז בה מילה.

כה:יד-טו) "והבאת את הבדים וגו' לשאת את הארון בהם וגו' הבדים לא יסורו ממנו". וכתוב בספר שרביט הזהב, שראשי תיבות "הבדים לא יסורו ממנו" אותיות 'מילה'. וצריך ביאור מה שייך בזה רמז מצות מילה.

ונראה דהנה איתא (שבת כג:) מאן דרחים רבנן הוו ליה בנין רבנן, ומאן דמוקיר רבנן הוו ליה חתנוותא רבנן. והנה ידוע הוא דהבדים מרמזים ומורים על העשירים שמחזיקים תלמידי חכמים, ונושאים עליהם

דבדיחותא ובדחי רבנן, לסוף יתיב באימתא ופתח בשמעתא. והטעם דצריך לומר תחילה מילתא דבדיחותא הוא, כדי ליתן חלק לסטרא אחרא שלא יבטלנו מללמוד. אמנם זה שייך דוקא במי שמצווה ללמוד, והיצר הרע מתגרה בו ומסיתו שלא ללמוד. אבל אשה דפטורה מתלמוד תורה, היא יכולה לפתוח מיד בשמעתא, וא"צ לה מילתא דבדיחותא תחילה. וז"ש 'פיה פתחה' מיד 'בחכמה', והטעם יען כי רק 'ותורת חסד על לשונה' ולא מצד חיוב.

וכעין שכתב הטור (יו"ד סי' רמ"ו סק"ז) גדול המצווה ועושה ממי שאינו מצווה ועושה, מפני שהמצווה דואג תמיד לבטל יצרו ולקיים מצות בוראו, רצה לומר דמי שמצווה הרי יש לו עונש בעשה עבירה, וממילא יצרו מנסה להתגבר עליו כל הזמן ואילו הוא דואג מיד לבטל יצרו. אבל באינו מצווה, אין כאן עונש כיון דאין יצרו מנסה להכשילו. לזאת אמר שלמה המלך "פיה פתחה בחכמה", היינו מיד בלי מילתא דבדיחותא תחילה, והטעם "ותורת חסד על לשונה" דאינה מצווה ועושה.

מראי מקומות

בשז"ת משנה הלכות השייכים ללימוד דף היומי

מס' בבא בתרא	חלק - סימן
קנה.	קטן מאימתי מוכר בנכסי אביו וכו' מבן עשרים שנה..... י-רד, יב-תכג
קנה:	התם בעינא ועמדו שני האנשים וליכא..... יט-קפב
	בן עשרים שלא הביא שתי שערות וכו'..... יט-רו
	רש"י ד"ה פסולה..... יט-קפב
קנו.	תוד"ה וכו'..... ג-קפד
קנו:	בני רוכל תקברם אמון..... יח-פא

ומי שילמוד במשנה הלכות
 אי"ה אם יהי' לי זכות בעוה"ב
 אשתדל להתפלל בעדו
אהקבאת שו"ת משנ"ה אהב' תשס"ז

מערכת המשנה

ליקוטים קצרים מתוך שו"ת משנה הלכות ושאר ספרי רבינו הקדוש זי"ע
נערך ע"י הרב מרדכי צבי גינזבורג | אין ללמוד מכאן הלכה למעשה

במסגרת דף היומי

בבא בתרא קנ"ח ע"ב

אוכלי תרומה ע"כ, כי גם תרומה נקרא 'קודש'. ובאמת אפי' חולין מתוקנים שניטל מהם תרומות ומעשרות נשאר בהם רושם קדושה. ולכן אין תורה כתורת אר"י, לפי שהמאכל ומזון מתוקן במצוות התלויות בארץ, ע"ש.

ורבינו בשו"ת משנה הלכות (ח"ח סי' כ"ג) כתב לפי דברי השפ"א אפשר לישב נוסח ברכת מעין שלש "ונאכל מפרי" ונשבע מטובה", דהא קשה מגמ' (סוטה יד.) דדרש ר' שמלאי, מפני מה נתאוה משה רבינו ליכנס לאר"י, וכי לאכול מפרי' הוא צריך או לשבוע מטובה וכו'. וכיון דאינו מעלה לאכול מפרי' ולשבוע מטובה, אמאי מברכין ואומרים "ונאכל מפרי' ונשבע מטובה".

ולפי השפ"א י"ל דבאמת האוכל מפריה של אר"י ונשבע מטובה זוכה לתורת אר"י, וא"כ שפיר מברכין "לאכול מפרי' ולשבוע מטובה", דע"י אכילת פירות אר"י נשבע מטובה, דהיינו תורת אר"י. אלא דזה לדידן, אבל לגבי משה שקיבל תורה מסיני ולמד כל התורה כולה מן השמים, א"צ לאכול מפרי' שיוכל לזכות לתורה. ועוד, שבמדבר אכלו לחם מן השמים וממילא זכו לתורה, דלא ניתנה תורה אלא לאוכלי מן, ומשום כן תמה ר' שמלאי וכי לאכול מפרי' ולשבוע מטובה הוא צריך.

אמר רבי זירא, שמע מינה: אוירא דארץ ישראל מחכים. ופירשב"ם, שמשעליתי לאר"י נתתי את לבי לצאת משיטתי הראשונה ולעמוד על אמיתת דברים.

הנה בחת"ס (חולין יג: ד"ה אין) חידש שאוירא דארץ ישראל מחכים גם את הגוים ועובדי ע"ז ובה ביאר הטעם מה שאמרו שם שנכרים שבחול"ל לאו עובדי עבודת כוכבים הן, אלא מנהג אבותיהן בידיהן. שבאמת הדעת נותנת שסתם בני אדם באוה"ע אינם מבינים ומשכילים דברים עמוקים כאלה של עניני ע"ז, ומה ש"אומרים לעץ אבי אתה" (ירמי' ב:כז) הוא רק כמצות אנשים מלומדה, "ולא דעת ולא תבונה" (ישעי' מד:יט).

ולכן בגוים שבחול"ל עדיף לומר שמנהג אבותיהם בידיהם ועושין כן בלי דעת. אבל גוים שבארץ ישראל שאוירא דארץ ישראל מחכים, חכמים הם להרע ומבינים בע"ז ביותר, ולכן דינם יותר כעובדי ע"ז (עיי' שו"ת אפרקסתא דעניא ח"ג יוד סי' קנ"א).

והנה בשפת אמת (פ' בשלח תרנ"ו) כתב, בפ' המן כתיב "הנני ממטיר לכם לחם מן השמים" (שמות טז:ד), כי כפי מזון האדם כך זוכין לתורה כפי קדושת המאכל. וז"ש חז"ל (מכילתא פ' בשלח, פתיחתא) לא ניתנה התורה לדרוש אלא לאוכלי המן, ושויין להם

לדבר מה שכתבו רבותינו האחרונים דבזמן הזה אין לפסוק הלכות בלי לעיין בכל פעם שנשאל בספר כדי שלא יהא כמורה הלכה בפני רבו. וגם משום שמטפשת ליכא שהרי רואה בספר, וא"כ שפיר תלוי בטבע האדם, כי יש אדם מצליח בלימודו כשהוא עוסק לבד יותר ממה שהי' לו חבר.

וראינו כמה גדולי עולם שכל ימיהם למדו בלי חברותא והצליחו ועשו פרי ופרי פירות, והעיקר להתמיד בלימוד ולקבוע שיעורים וזמנים ולא לעבור עליהם, ואם יחסר ביום אחד יהי' עליו חוב להשלים, ואז ישכיל ואז יצליח בס"ד.

וכדאי לציין מש"כ בשו"ת חתם סופר (יו"ד סי' י"ז) דלפעמים לא רצה להשיב לשואל אלא אחר שילמד הסוגיא עם חברותא וז"ל, כל הפלפולים בחזקות וספק ספיקות להיותם ענינים עמוקים וצריכים בקיאות גדול בש"ס ופוסקים, ואני לא זכיתי לעמוד על בוריין בעוה"ר, ע"כ אין דעתי נוחה לישא וליתן אלא כשנלמוד בחברותא א' הסוגיא בפנים, ויעמוד איש את חבירו על האמת ולהוציא דעתינו משיבושים, ואז אזכה לפלפל יעזרני ה'.

והנה היעב"ץ (סידור עמודי שמים, הקדמה) כתב, שמה שאמרו שאסור לת"ח לעסוק בתורה לבדו בלי חברותא, והלומד לבדו נענש ב"חרב אל הבדים" (ירמ' נ:לו), ולא עוד אלא שמטפשים, אין לחשוש לזה אלא בחו"ל, משא"כ באר"י אין לחשוש משום דאוריא דאר"י מחכים וא"כ לא יבואו לידי טעות גם אם ילמוד לבד.

[א.ה.] ולפי יסוד זה אפשר ליישב מש"כ בספר חסידים (סי' תתק"מ) דיש אדם מצליח בלימודו כשהוא עוסק לבד יותר ממה שהי' לו חבר, לכך נאמר (משלי ה:יז) "יהיו לך לבדך". ולכאורה צ"ע ממה שאמרו שאין ללמוד תורה בלבד, וע"ז נאמר "חרב אל הבדים ונואלו", די"ל דהספר חסידים מדבר במי שדר באר"י דאוריא דאר"י מחכים].

אמנם רבינו (שו"ת משנה הלכות ח"י סי' קנ"ו) כתב ליישב דהא דאמרו "חרב אל הבדים" איירי בזמן התלמוד שלמדו תורה שבע"פ בעל פה, אז כשלומד בלבד יכול להתטפש. אבל הספר חסידים איירי בזמן שהיו כבר ספרים, שלמדו הכל מתוך ספרים - גמרות וספרי קודש, ואז ליכא איסור ללמוד בלבד, שהספרים הם רבותינו וחברותינו. ורמז

הילולא דצדיקיא

הרה"ק רבי מרדכי רוקח מבילגורדיא זי"ע

כ"ה חשוון תש"י

רבינו מרדכי נולד ביום י"ב סיון תרס"ב (1902 למס') בבעלזא (Belz, Ukraine), לאביו הרה"ק רבי יששכר דב רוקח מבעלזא זי"ע, בן הרה"ק רבי יהושע זי"ע, בן השר שלום זי"ע, מצאצאי בעל מעשה רוקח, הרה"ק בעל אוהב ישראל מאפטא (Opátów, Poland) זי"ע, ועוד צדיקים שהאירו את העולם בקדושתם. לאמו היתה מרת חיה דבורה ע"ה, בת הרה"ק רבי אברהם שמואל פטשעניק מברעזנא (Březná, Czechia) זי"ע, נכד הרה"ק רבי דוד הלוי מסטעפין (Stępin, Poland) זי"ע, חתן הרה"ק רבי יחיאל מיכל מזלאטשוב (Zolochiv, Ukraine) זי"ע, היתה גם נכדת הרה"ק רבי מרדכי מזוועהיל (Novohrad-Volyn's'kyi, Ukraine) זי"ע, נין הרה"ק מזלאטשוב זי"ע, כן התייחסה להרה"ק רבי אהרן מטשערנאביל (Chornobyl, Ukraine) זי"ע.

ימי נעוריו

משחר נעוריו ניכר היה על רבינו כי לגדולות הוא נוצר. שקידתו הגדולה בתורה, מדותיו התרומיות והמיוחדות, יחד עם הכשרונות הנדירים שהתגלו בו, וכח זכרונו הנפלא הוציאו לו שם טוב כמתמיד גדול ועילוי חריף.

בן שנים עשרה שנים בלבד היה, כאשר ישב פעם בסוכתו של אביו הקדוש, יחד עם כמה רבנים חשובים גדולי תורה וענקי הרוח, שישבו ועסקו במשא ומתן של הלכה. בעיצומה של השיחה התעוררה שאלה על כשרותה של הסוכה הלכה למעשה, וכולם שקלו וטרו בנושא, אולם התקשו להכריע ולפסוק, האם הסוכה כשרה או לא. בתוך כך צייה הרה"ק מבעלזא לרבינו שיחווה את דעתו בשאלה קשה זו. מיד עשה כמצות אביו, ותוך דקות אחדות חיווה את דעתו בענין, כאשר דבריו מנומקים בבהירות ובבקיאות נפלאה. הרבנים הגדולים שישבו והאזינו לדבריו בהשתוממות, משתאים היו לנוכח גאונותו המופלגת של הנער הרך. במיוחד הפליאו את כח הפסיקה האדיר שגילה, לאסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא, עד שגעו ואמרו כולם כאחד כמטבע לשון שטבע רבי יהושע בן חנניה על רבי ישמעאל בילדותו (גיטין נח). "מובטחני בו שיהיה מורה הוראה בישראל".

כשחלה רבינו בילדותו, הזמין אביו אליו את ר' יצחק וויינשילבוים ז"ל, שהיה מוכר ספרים בעיר בעלזא, והציע לו לקנות ממנו את בנו, והסכים על אתר להצעה, ושילם תמורה כספית, וערכו קנין כדת וכדין. גם עבר רבינו להתגורר בביתו של ר' יצחק למשך תקופה ארוכה, עד שהבריא ושב לאיתנו. שוב קנה הרה"ק מבעלזא בחזרה מר' יצחק את בנו בכסף מלא, ובקנין כדת.

שנים רבות לאחר מכן, כשכבר התגורר הרה"ק רבי אהרן מבעלזא זי"ע בתל אביב, נכנסה אליו פעם בתו של ר' יצחק, שנשארה לפליטה אחרי המלחמה, ומשאך נכנסה אליו, קם הרבי מכסאו, ואמר: "אה, דער ברודער'ס שוועסטער".

משחר ילדותו היה רבינו כרוך אחר אביו, ועקב אחר כל הנהגה, תנועה ואמירה של אביו הקדוש, ועד יומו האחרון היה דמות דיוקנו של אביו לנגד עיניו בכל צעד ושעל, והלך בדרכו בעבודת השי"ת. בהיותו ילד צעיר לימים, כאשר חזר פעם הרה"ק מבעלזא מן המקוה בבוקר, שמע את קול רבינו העולה מתוך הספרים שטוב הסמוך לחדרו, כשהוא מברך בנעימות מתוקה את ברכות התורה, בדיוק באותו הנוסח, ובאותה נעימה עריבה שהיה רבינו מברך את הברכות. כשסיים את הברכות, קרא הרה"ק לבן יקיר, שנבהל מאוד, שמא שמע אותו אביו מחקה את תנועותיו ונוסחאותיו. אך אביו עודדו, ואמר לו בחיבה גלויה: "אכן, כך תעשה תמיד כמו שאני עושה, וייתב לך".

פעם בל"ג בעומר, כאשר בני המשפחה ישבו לסעוד, ואילו רבינו איננו. הנוכחים החלו לדאוג על שלא הופיע בשעה היעודה. כמה מבני המשפחה אף יצאו לחפשו, ותוך כדי כך הופיע, ונכנס אל החדר. מיד פנה אליו אביו ושאלו, היכן השתהה עד עתה. והשיב ששהה בבית המדרש, שם התעכב בלימודו, וזאת כי באותו יום שמע בשמו של הרה"ק רבי שלום מקאמינקא (Kam'yanka, Ukraine) ז"ע, כי אמנם מפורסם הדבר בעולם, שהסיפור המסופר בגמרא על רבי שמעון בר יוחאי ובנו רבי אלעזר שהתחבאו במערה מופיע במסכת שבת דף ל"ג, רמז ליומא דהילולא ל"ג בעומר. אולם הוסיף הרה"ק מקאמינקא, מה שלא ידוע הוא, כי בדף הזה מופיע שמו של רבי שמעון בפעם הל"ג מתחילת הש"ס, וגם בכך יש רמז נפלא לל"ג בעומר. עם שמע אימרה נפלאה זו, השתוקק עד מאוד לבדוק את הדבר, לעיין בדברי הגמרא, ולחפש את ל"ג המימרות המובאות בש"ס בשמו של רבי שמעון. וממחשבה למעשה, הוציא כרך גמרא של מסכתות ברכות ושבת, והחל לעבור דף אחר דף, ואכן בדק ומצא כי כנים הדברים.

מיד נשמע קולו של אביו, ששאלו בחיבה: "נו, האם יכול אתה לחזור על כל המימרות של רבי שמעון שראית היום?" מיד החל רבינו לחזור בעל פה על כל המימרות - שלשים ושלוש במספר בזו אחר זו, בפשטות ובטבעיות, כאשר כל בני המשפחה יושבים סביבו נדהמים מן המחזה המופלא שהתגלה לנגד עיניהם.

מסיפור לפנינו רואים את גודל כח המעצור של רבינו. רגיל היה רבינו לכתוב במחברת חידושי תורה, ובהוראת אביו הביא מדי ערב אל הקודש פנימה את המחברת, כדי להראות לו את חידושי התורה שכתב באותו היום. היה שם אחד מבני הבית, שעינו היתה צרה מאוד בחביבות הגדולה שמגלה הרה"ק לרבינו. קנאה גדולה בערה בו, בראותו עד כמה משתעשע הוא בחידושי התורה אלו, עד שהפליג להללם ולשבחם. לא עמד הלה בנסיון, וברגע של היסח הדעת לקח את המחברת וקרעה לגזרים. רבינו חיפש הרבה אחרי המחברת שהיתה יקרה לו כבבת עינו, וכאשר מצא אותה קרועה לגזרים, כאב לו הדבר מאוד, הן עמל רב ויגיעה עצומה השקיע בחידושי התורה הללו, ועתה בא הלה וכילה את פרי עמלו. אולם הוא התאזר בכוחות אדירים, לא הגיב כלום ולא אמר לו מילה, אף כי ידע היטב ידו של מי במעל. כאשר הגיע הדבר אל אביו, הפליא ואמר: "כי כח המעצור של בנו, חשוב ויקר אצלו אף יותר מחידושי התורה הנפלאים".

בשנת תרפ"ד (1924 למס') נשא רבינו את מרת שבע ע"ה, בת של הרה"ק רבי משה אהרן מקאברין (Kobryń, Belarus) ז"ע, נכד הרה"ק רבי משה מקאברין ז"ע, וחתן הרה"ק רבי מרדכי

מזוועהיל זי"ע. אחרי החתונה התגורר בבעלזא והיה סמוך על שלחן אביו. לפני המלחמה נולדו לו שני בנות, אחת נפטרה בצעירותה, והשניה נהרגה יחד עם אמה במלחמה הי"ד.

בחודש ניסן שנת תש"ז (1947 למס') נשא מרת מרים ע"ה, בתו של הרה"ק רבי צבי גליק ז"ל, חתן הגאון רבי יעקב יחזקיה גרינוואלד זצ"ל מחוסט (Khust, Ukraine), אחיו של בעל ערוגת הבושם זצ"ל.

על כס הרבנות

אחרי חג השבועות שנת תרפ"ו (1926 למס') אמר הרה"ק מבעלזא לרבינו באחד הימים: "מוט"לי, פלא אצלי שבאו כל כך הרבה כרכרות עם בעלי בתים מבילגורייא (Bilgoraj, Poland) לפה". זמן קצר אחרי זה הגיעה אל רבינו הצעת הרבנות בעיר, ואז הבינו למפרע כוונת קדשו של אביו. בשנת תרפ"ז (1927 למס') נבחר רבינו לרבנות בעיר בילגורייא.

באותה תקופה היו צריכים לקבל אישור מיוחד מטעם השלטונות, כדי שיוכלו להתמנות לכהונת רב בערי פולין. לפעמים היתה קבלת האישור כרוכה בקשיים רבים, וכפי שהיה צפוי להיות אף בנוגע למינויו של רבינו, מאחר שהיה מגליציא (Galicia [Poland-Ukraine]), והשלטונות העדיפו שיתמנו רבנים שהם אזרחי פולין. אי לכך היה מקובל באותה תקופה, שהרבנים התמנו בינתיים לרב העיר שלא באופן רשמי, ואחר כך היו מסדרים את האישור, וכן עשו גם אצל רבינו.

בשבת הראשונה שלאחר ההכתרה, נהרו המונים לבילגורייא לחזות בנועם ה', ואף אחיו הרה"ק רבי אהרן זי"ע הגיע לשבות בבילגורייא, גם חותנו הרה"ק ר' משה אהרן מקאברין הגיע, ועוד רבים אחרים ונכבדים. באותה שבת הראשונה לבואו, דרש רבינו בביהמ"ד המרכזי שבעיר, והמונים נתאספו לכבודו, בהיותו מפורסם כדרשן נפלא, ובקי בכל אוצרות הנגלה והנסתר.

במוצש"ק הודיע מושל העיר שברצונו לבקר אצל הרה"ק רבי אהרן. אנשי העיר נבהלו מאוד מהודעה זו, מכיון שחששו שהוא בא בטרוניא על המינוי שטרם קיבל את האישור הרשמי. אולם בהגיעו למעונו של הרה"ק, התנצל על שלא ידע מראש כי רב העיר הנו נצר לבית בעלזא, וכי הוא מתנצל על העיכובים באישור המיוחל. ובכדי להסביר את עצמו, סיפר המושל כדברים האלה:

בימיו של הרה"ק רבי יהושע מבעלזא זי"ע, אירע פעם שבמוצאי יום הכיפורים נגנבו כל כלי הכסף שבבית. אחר כך כשרצו לעשות הבדלה, לא מצאו כוס, אף הלכו לחפש בבית שאר בני המשפחה, ולא מצאו. והוכרחו לשאול כוס להבדלה מאחד השכנים. התברר שבעת שהיו כל בני העיר בבית הכנסת, נגנבו כלי הכסף וחפצים יקרי ערך. מיד אחרי הבדלה הודיעו על כך לתחנת המשטרה, והם נתנו צו מיידית לכל השוטרים בסביבה שיעצרו את כל הנוסעים שימצאו בדרכם, ויערכו חיפוש בכליהם, עד שימצא הגנב.

ואמנם לאחר זמן מה נמצא הגנב, שהיה מזרע ישראל, שנסע עם עגלה עמוסה בכלי כסף, והוא הובל על ידי השוטרים חזרה אל העיר בעלזא. משנודע לאנשי העיר שהגנב הוא איש יהודי, קמה מיד המולה, והתחילו להשתדל אצל השוטר שישחרר את הגנב ממאסרו, ושלא יעניש

אותו, אף הציעו לו שוחד תמורת השחרור. אולם הוא לא הסכים, בנמקו את סירובו, היות ואחרי שערך מבצע מוצלח כזה, ותפס את הגנב, יש לו אפשרות להתקדם ולקבל תפקיד בכיר יותר.

נתנו החסידים עצה בנפשם, ונתנו לשוטר לשתות יין חזק עד שהשתכר, ונפלה עליו תרדמה, ואז שיחררו את הגנב לדרכו, ויברח. אחרי שקם השוטר משינתו, וראה את אשר נעשה, התחיל לצעוק צעקות נוראות על בני הבית, וניסו לפייסו במאה רייניש, אך הוא חשש לקחת מהם את הכסף, אולי ייתפס בעבירת שוחד. תוך כדי כך הגיעו הדברים לאזני הרה"ק רבי יהושע, והוא ביקש להזמין אליו את השוטר. משהגיע אמר לו הרבי: "את הכסף ישלחו לך באמצעות הדואר, כן שלא תצטרך לחשוש שיתפסו אותך. ובנוסף לזה, הנני מברך אותך בתמורה לשחרור הגנב, שתזכה בקידום המיוחל. ובנוסף לזה יזכו בניך להגיע למשרות בכירות בחייהם."

ואכן לאחר זמן קצר קידמו אותו, והתמנה למפקד המשטרה במחוז בעלזא. גם בניו ונכדיו התמנו למשרות בכירות. אחד מהם כאחראי על תיק החינוך בווארשא (Warsaw, Poland), והאחר נעשה מושל סטראטטע בבילגורייא, ועוד. כיון שכך חשים בני משפחה זו הכרת הטוב לאדמו"רי בעלזא ויוצ"ח, וכאשר ידוע להם שמישהו מהם צריך לאיזו טובה, הם משתדלים בענין בחפץ לב. אף כעת הבטיח לסדר את האישור בהקדם, כיון שרבינו לא הכיר על בורייה את השפה הפולנית, בא אליו הלה בטרם עמד למבחן, ולימד אותו את השאלות שישאל והתשובות עליהן. ואמנם סוף דבר התקבל האישור הרשמי בביתו של רבינו כעבור זמן קצר.

בעיר בילגורייא יצא שמו כאב ורועה נאמן לעדתו, כמנהיג רוחני בעל שיעור קומה, וכמורה ומאיר דרך. רבינו ניהל את העיר בחכמה ובתבונה, בעוז וביד רמה, ושם עינו הפקוחה על כל ענייני העיר. כאשר עמד על משמר הדת, שם עינו על כל דבר נצרך. פעל גדולות ונצורות בחינוך הדור הצעיר, פיזר צדקות לכל הלך, בשלום ובמישור עם הכל.

אחד מיהודי העיר שלא היה שומר תורה ומצוות, פתח מספרה [שערער], והכריז על כוננתו לפתוח את החנות גם בשבתות. רבינו שלח אליו אזהרה לבל לפתוח את החנות בשבת קודש, אולם הלה לא שעה לפנייתו. בשבת הקרובה לפני תפילת קבלת שבת, יצא רבינו בלוויית כל בני העיר אל מקום המספרה, בקול תרועת מחאה. אחרי צעד זה לא נותרה לו ברירה אחרת, והוא סגר את המספרה בשבת, ותוך זמן קצר סגר אותה לגמרי, בטענה שאם אינו יכול להיות פתוח בשבת, העסק לא כדאי לו.

עוד מסופר על אחד מיהודי העיר שהיה כהן, ועל אף איסור התורה נשא גרושה לאשה. רבינו הזהירו כמה פעמים שיעזבו אותה, אך הוא בשלו. כאשר הגיע החג, אשר לפי מנהג בני חו"ל, הכהנים נושאים כפיהם בתפילת מוסף, צעד אף כהן זה בין העולים אל הדוכן. כמוכן שקמה מהומה בביהמ"ד, וכולם צעקו היתכן, הלוא הוא עבר על איסור פסולי חיתון, אך כהן זה שהיה עז פנים לא שם לב להמולה, וכאילו לא מתכוונים אליו, פסע לעבר מדרגות ארון הקודש. משראה רבינו כך, הכריז על אתר, שהשנה לא יעלו הכהנים לדוכן. סבור היה רבינו כי יהודי זה, כאשר יראה שבגללו לא יברכו הכהנים את העם, ירד מן הדוכן, ויוכלו הכהנים לישא את כפיהם. אולם הדבר לא נגע ללבו כלל, וכך סיימו את התפילה מבלי שישאו את כפיהם.

כך חלפו להם כמה ימים טובים, והכהנים בבית הכנסת לא נשאו את כפיהם. עד שבאחד החגים התעורר הלה לעשות חשבון הנפש, על שבגללו לא נשאו הכהנים כפיהם זה כמה רגלים, והתחרט על אשר עשה, ועזב את אשתו הגרושה, וחזר בתשובה שלימה. כאשר התקרב שוב החג הכריז רבינו, כי בחג זה שוב לא יעלו הכהנים לדוכן כי אם כהן זה לבדו.

כאשר הגיע שמע סיפור זה לבעלזא אל אחיו הרה"ק רבי אהרן, הפליא מאוד כיצד פעל רבינו בחכמה להחזיר את הלה בתשובה. ועוד יותר מכך הפליא את העובדה, שבחג שלאחר מכן הורה שכהן זה יעלה לדוכן לבדו.

רבינו הקים תלמיד תורה בעיר, ודאג לכל צרכי התלמידים גם בענינים הגשמיים. הוא סידר שיעורי תורה בבית המדרש תמידין כסדרן. כמו כן דאג לכל פרט הנוגע לחינוך הבנות, ושומר על ההשקפה הטהורה לפיה התחנכו בבית החינוך בית יעקב לבנות העיר. לפני החגים הגיע רבינו לדרוש לפני הבנות בבית יעקב, ועיקר הדגש בדרשותיו היה על פרומקייט וצניעות, והיה תובע מהבנות הרבה מאוד בתחום זה.

סיפר יהודי אחד, כי לאחר המלחמה למד בבית היתומים דיסקין, וראה לא פעם את רבינו מגיע לבקר שם, לכבוד אחד מחניכי המוסד, יתום שהתגורר לפני המלחמה בעיר בילגורייא, ורבינו בטוב לבו היה בא לבקרו מפעם לפעם, ואגב בואו כבר היה מחזק בדברים גם את שאר השוהים בבית היתומים. (אור הצפון קובץ קל"ז)

סיפר הרה"ח רבי יעקב כ"ץ ממואנטריאל (Montreal, Canada), כי פעם ראה את רבינו מברך ברכת מעין שלש מתוך סידור, ומאז קיבל עליו גם כן לברך דוקא מתוך הסידור, שאם הרב מבילגורייא מקפיד לעיין בסידור בעת אמירת הברכה, על אחת כמה וכמה שהוא צריך לעשות כן, ומאז נהג כן כל ימיו.

הבריחה לארץ ישראל

כאשר פרץ מלחמת העולם השנייה, ברח רבינו יחד עם אחיו הקדוש רבי אהרן. בנסי ניסים ניצלו מצפוני הרשעים. הם ברחו מגליצ'יא, דרך הונגריה (Hungary), שם שהו כמה חדשים, והרבה ניצלו את ההזדמנות להסתופף בצל הקודש של הרה"ק מבעלזא. משם ברחו דרך רומיניה, טורקיה, סוריה, לבנון (Romania, Turkey, Syria, Lebanon), עד שהגיעו ביום ט' שבט שנת תש"ד (1944 למס') לארץ ישראל.

באחד הימים בעת ששהה הרה"ק רבי אהרן בירושלים, ביקר אצל מרן מהרי"ץ זי"ע, לביקור הצטרף גם רבינו. הביקור היה נעלה ביותר, ובין הדברים התבטא אז מרן מהרי"ץ: "זהו דבר גדול שהבעלזער רב זכה להינצל מן המצב הקשה והמר, שבו היה נתון על אדמת אירופה". ענה הרה"ק רבי אהרן לעומתו: "יא יא, מיר האבן געהאט גרויסע ניסים". וכך כפל ושילש כמה וכמה פעמים: "גרויסע ניסים, גרויסע ניסים".

במכתב אחר אל אחד הרבנים המפורסמים שחשש לגורל בנו שעלה לארץ ישראל, כתב רבינו בתוך הדברים: "ועל של עתה באתי, בנו היקר חביבי, הראה לי יקרתו מן מוצש"ק ז' אדר, אשר מצד אחד שימח אותי, שת"ל יושב שקט ושאנן, ובניו היקרים שיחי' לומדים שם ב"ה בהתמדה

גדולה, ושמעתתא בעי צלותא וכו'. אבל מאידך גיסא נשתוממתי על המראה, שחשד את בנו היקד שיחי' במה שאין בו. ידע בזה כי בנו היקר המופלג, מראהו נאוה ב"ה בזקן ופיאות. וישמיע איה"ש קולו תיכף אחד החג בישיבה הקדושה של ידידנו, הרב הגאון"צ שליט"א אבד"ק ירושלים ר' יוסף צבי דושינסקי הי"ו, ובחר בזה גם עפ"י עצתי. וגם עתה ב"ה לומד תורה ומתנהג ביראת שמים וחסידות, כמוותו ירבה בישראל, ונפשו חולת אהבת ד', ומתחבר רק עם יראים. מסתופף בצלא דהימנותא של כ"ק מרן אחי אדמו"ר הקדוש שליט"א, יראתו קודמת לחכמתו".

כאשר בא רבינו בקשרי חיתון עם זוגתו השניה, שלח לו מרן מהרי"ץ זי"ע מכתב ברכה, וז"ל: "יקבל נא ברכתי מזל טוב מקרב לב, ומשמים יסכימו לבנות בית נאמן, ותהי האשה הבאה לבית הדר"ג נ"י לברכה, לבנות בית ברמה, וגדול יהיה כבוד הבית הזה בכל העינים, וברכה משמי מעונים. וזכות אבותי הקדושים זי"ע, יהיו עמו להרבות ששונים, עד זוכה לנחמת ציון ברננים. והנני בברכה מרובה בכלל, ובברכת מזל טוב בפרט".

בשנת תש"ט (1948 למס') בין כסה לעשור, ביקר רבינו את מרן מהרי"ץ זי"ע בשליחות אחיו. בסיום הביקור קם מרן מהרי"ץ מכסאו במאמצים מרובים, וליה את רבינו עד הדלת. כאשר נפרד ממנו, תינה לפניו את גודל צערו שאינו יכול לעמוד על רגליו. בכה, וביקש שיזכירו לפני אחיו הרה"ק רבי אהרן, וכך נפרד ממנו. אח"כ בערב סוכות נסתלק מרן מהרי"ץ זי"ע.

סיפר הרה"צ רבי מרדכי דוד טייטלבוים מהוסיקוב (Husakiv, Ukraine) זי"ע, כשהיה פעם בתל אביב, והתאכסן אצל רבינו, ובליל שבת קודש כשהלך עם רבינו אל שלחן הרה"ק רבי אהרן, שם לב שרבינו נדחף כל הזמן אל הקיר בפחדו מהמכונות העוברים שם, ואפילו בעת שהלך על המדרכה ולא על הכביש כלל. ושאלו לפשר הדבר, מפני מה הוא מפחד כ"כ. ענה לו, שהוא פוחד מאד, מפני שאם על חייו לא חס, בזה שהוא נוסע בשבת ומגיע לו עונש על זה, על חי אחרים לא כל שכן.

כבר בימים הראשונים הגה רבינו את רעיון הקמת הישיבה, ולמעשה הוקמה הישיבה בשנת תש"י (1950 למס'). במאור פניו המיוחד והחן שבו התברך, היה מקרב בחורים ומושך אותם בעבותות. הרבה חובו לו את חייהם הרוחני. היה יד ימינו של אחיו הקדוש, וסייע לו בכל מה שהיה נצרך, בין בדברים הנוגעים לצרכי הבית, ובין בעינים הנוגעים לכלל.

מסע חיזוק באירופה

בשלהי קיץ תש"ט (1949 למס') נסע רבינו לאירופה בשליחות אחיו מהר"א, כדי לדרוש את שלום אחינו בני" שארית הפליטה, ולעודד רוחם ששרדו בחיים. לפני שיצא לדרך בא רבינו לקבל ברכת פרידה מאחיו, ושאל אותו מה לומר בשמו. אמר לו הרה"ק: "תאמר להם שהרשע ימ"ש התכוון לכל יהודי ויהודי באשר הוא - אל ידמה למישהו שניצל בדרך הטבע, כי הרשע הזה היה בכחו להכחיד את כל היהודים, ואף מי שלא היה באותן מדינות. וכל מי שניצל, היו שני מלאכים ששמרו עליו, ולכן עליהם לדעת את חובתם בעולם בשעה זו".

רבינו תירגם מלים אלו לשפת המעשה, ופירש את דברי אחיו, שכוונת הדברים, שעל האנשים לדעת את חובתם, היינו שמצפים מהם בזמן כזה לחנך ולהקים דורות נאמנים לה' ולתורתו.

ולכן בכל מקום בוואו, עורר האנשים על דבר חינוך הילדים לתורה. וכמו"כ התעניין על מוסדות החינוך בעיר. רבינו היה אומר שהעצה היחידה להכנת כוחות הרשע, היא ע"י לימוד התורה עם הבנים. והביא סימוכין לזה מהפסוק המפורש (תהלים ח:ג) "מפי עוללים ויונקים יסדת עוז למען צורריך להשבת אויב ומתנקם".

ואף ביאר את הענין, כי עשו הרשע יונק את כחו מממה שקיים מצות כיבוד אב, ובאמת אין זה אלא מחצית המצוה, כיון שלא קיים מצות כיבוד אם. אף כשהאדם לומד תורה לעצמו, אינו מקיים אלא מחצית של לימוד התורה, כיון שהמצוה של לימוד התורה, ומצות לימוד התורה עם הבנים נחשבים אצל מוני המצוות כמצוה אחת מתרי"ג מצוות. כמו שהיה רגיל על לשונו של אביו הרה"ק מהרי"ד ז"ע. ממילא ע"י שהאדם לומד עם בניו, הריהו מגלה בזה שאינו רוצה לקיים מחצית המצוה, ובזה הוא מבטל כחו של עשו שהוא יונק מפלגא דמצוה, ופלגא דמצוה לא עבדין.

הרה"ח רבי דוד דנקונה שליט"א מוחשובי חסידי באבוב, למד בישיבה בעיר לייזן אשר במדינת הולנד (Leiden, Netherlands). כאשר הגיע אליו השמועה שרבינו שוהה בשבת מברכים אלול באנטווערפן (Antwerp, Belgium) הסמוכה [מרחק של 85 מייל], רצו הבחורים לנסוע אל רבינו לשבת. אבל רק לר' דוד שהיה אזרח הולנד מן השורה התאפשר לחצות את הגבול כאוות נפשו ללא שום מניעות, ולכן היה היחידי מבין תלמידי הישיבה שזכה לנסוע לאנטווערפן לחסות בצל הקודש, ושאר הבחורים שלחו אתו קוויטלעך להזכירם לטובה.

סיפר רבי דוד: ויהי בעלות המנחה בפניא דמעלי שבתא, כאשר נכנס רבינו להיכל בית המדרש לתפילת מנחה וקבלת שבת, הבחין בי בדרך הילוכו למקום מושבו במזרח ביהמ"ד, וקרא לי, ושאל מה שמי, ומהיכן באתי. כיון ששמע שבאתי הנה במיוחד מהולנד, בכדי לחסות בצילו בשבת קודש, זכיתי לשאת חן וחסד לפניו, ומעתה זכיתי לקירבה יתירה מצידו במהלך כל השבת. הדבר התבטא מיד כשכבר לפני תחילת התפילה דאג עבורי למקום ישיבה בבית המדרש, בכדי שאוכל להתפלל כדת כראוי וכנכון בישוב הדעת. כמו כן מאוחר יותר בעת עריכת השולחן הטהור בליל שבת קודש, הורה רבינו להושיב אותי סמוך אליו ממש במרחק של שלשה או ארבעה אנשים בלבד, וכך יכולתי לראות היטב את עבודת הקודש מקרוב. רבינו בצע עבורי חתיכת חלה, ולאחר מכן מזג עבורי במיוחד יין בגביע שלו, ושלחו אלי. כך זכיתי במשך כל השבת שרבינו שלח לי שיריים מכל המאכלים, והראה לי אותות של חיבה יתירה. השבת כולה התנהלה בצורה מרוממת ונעלית, ורגשי התעוררות נשגבים היו מנת חלקנו במשך תפילות השבת ועריכת השולחנות.

אחרי השבת, הלכתי אל בית האכסניא של רבינו, בכדי להגיש בפניו פתקא דרחמי. כמו גם בכדי לקיים את השליחות של חברי תלמידי הישיבה בהולנד, ולהעביר את הקוויטלעך ששלחו עמי. בהגיעי אל בית האכסניא, אמר לי המשמש, שרבינו אפוף כעת בחולשה נוראה, וכי הוא מרותק למיטתו. באותה עת, אף הבחנתי איך שמכניסים החדרה מגש עם מרק חם ושאר מאכלים מזינים בכדי להשיב את נפשו, ולהביא לחיזוק כוחותיו. אולם כעבור כמה רגעים כבר הוציאו את המגש מן החדר, כשהוא מלא וגדוש כבתחילה, זאת מאחר שרבינו אמר שאינו מסוגל לטעום כעת מאומה לרוב חולשתו.

למרות כן, כאשר ניגש המשמש ושאל האם הוא יכול להכניסני, הואיל ואני כבר רוצה להיפרד מעמנו ולחזור להולנד, נענה רבינו בחיוב, ונתן את רשותו שאכנס אליו. ואכן אמר לי המשמש שאוכל להיכנס רק לברכת פרידה קצרה. ויהי בהיכנס, התיישב רבינו קצת על מיטתו, וקיבלני במאור פנים ובחיבה יתירה, כאילו שכח מכל מחלתו ויסוריו.

לפני שהתחיל לקרוא את הקוויטל, שאל אותי: "דו האסט א טאטע?" והשבתי: "איך האב געהאט א טאטע". רבינו התעניין אצלי ארוכות על תלאות המלחמה שעברנו. אח"כ קרא את הקוויטל שהגשתי לפניו, והאציל עלי ברכות לרוב. לאחר מכן התעניין בפרטות אודות מקום מגורי, ומקום לימודי, על סדרי הלימוד בישיבה וכדומה. אחר כך שאל אותי רבינו: "מה עוד יש לך לתת?" ואמרתי, שהבאתי עמי קוויטלעך ששלחו חברי שבעה עשר במספר. רבינו קרא את כל הקוויטלעך, בירך את כולם בברכות מרובות.

לאחר מכן לקחתי ברכת פרידה ויצאתי בשלום מן הקודש, על אף חולשתו הגדולה זכיתי שקיבל אותי בסבר פנים יפות, וקירבני קירבה יתירה, והייתי בחדרו במשך קרוב לשעה. ויהי כאשר אך יצוא יצאתי, נקראתי מיד חזרה לחדרו, רבינו הוסיף לברכני בזה הלשון: "פאר געזונטערהייט לחיים ולשלום", והוסיף: "און זאלסט אנקומען אהיים בשלום". עניתי 'אמן', ופניתי מיד לצאת שוב מהחדר. אך רבינו קראני שוב אליו, ואמר לי עוד פעם כדברים האלה: "פאר געזונטערהייט לחיים ולשלום, און זאלסט אנקומען אהיים בשלום", וכך נשנה הדבר ארבע או חמש פעמים, כשרבינו קורא לי לחזור שוב ושוב, ומדגיש בברכתו: "זאלסט אנקומען אהיים בשלום". התרחשות זו היתה לפלא בעיני, הן ההדגשה בברכתו שאגיע הביתה בשלום, והן החזרה הכפולה והמשולשת על הברכה שלא הובנו על ידי באותה עת.

בהגיעי אל תחנת הרכבת, חשכו עיני כשהבחנתי שהכיס בו היו מונחים מעותי, יחד עם המסמכים הנחוצים לי לנסיעה, כמו כרטיס הנסיעה, וכן הדרכון ההולנדי נעלמו מעמי כלא היו, פשפשתי הכא והתם, ונטיתי לתור אחר הכיס על הארץ, אך שוד ושבר, הכיס איננו, ואני אנה אני בא. ככל הנראה היתה ידו של איזה גנב במעל, אחד מני רבים המסתובבים בבתי התיבות, ומשחרים לטרף קל, או שמא הכיס נפל מאיתי בדרכי ואבד, כשאינני מבחין בכך בשעת מעשה. כך או כך אינני יכול להגיע קעת לביתי. לא היה שום סיכוי שיכניסו אותי להולנד, באותה תקופה של אחרי המלחמה, כאשר כל הדרכים והגבולות המזו פליטים. לא ידעתי לשית עצות בנפשי כדת מה לעשות, בהיותי עומד בדד בתחנת הרכבת בארץ נכריה.

ברם ברירות רבות לא נותרו בידי, לכן גמרתי אומר להמשיך בדרכי, כאילו כלום לא אירע, בתקוה ובתפילה שה' הטוב יהיה בעזרי. נעמדתי בתור בין הממתנים לעלות לרכבת, ובתפילה שה' הטוב יהיה בעזרי. נעמדתי בתור בין הממתנים לעלות לרכבת, כשליד פתח הכניסה לרכבת עמד הממונה, ודרש מכל אחד להציג בפניו את כרטיס הנסיעה. אך למרבה הפלא בהגיע תורי לעבור לפניו ולעלות לרכבת, לא ביקש ממני הלה מאומה, ולא אמר לי כלום. כך עליתי לרכבת באין אומר ובאין דברים, כשאף אחד אינו מעכב בעדי.

לאחר מכן באמצע הנסיעה, עלה על הרכבת פקה, לבדוק את כרטיסי הנסיעה, ואת הדרכונים של כל הנוסעים, בכדי לוודא שכולם מצויירים במסמכים הנדרשים, ושאף אחד לא הסתנן

לרכבת. כראותי זאת התמלא לבי במתח ובפחד לקראת הבאות, הצטנפתי במקומי בשקט, כשאני ממתין לקראת הבאות. והנה שוב פעם אירע לי נס, הלה פסח עלי, ולא דרש ממני להציג בפניו את ניירותי, אלא המשיך בטבעיות אל היושב לצדי.

וכך עשתה הרכבת את דרכה, עד שהגענו אל גבול בלגיה, שם עלו על הרכבת שוטרי הגבול, כשהם בודקים בקפדנות ובדייקנות את כל הנוסעים וניירותיהם. מן המותר לציין את גודל הפחד שאפף אותי באותה עת, חשש כבד מילא את כל ישותי, שמא יתפסוני השוטרים. אך שוב פעם התחולל לו הנס בפעם השלישית במספר, השוטרים דילגו עלי ולא ביקשו ממני מאומה. כן נשנה הדבר ברביעית, בהגיע הרכבת לגבול ההולנדי, על מפתן הכניסה להולנד מולדתי, שוב אני יושב במקומי, ומשתאה לראות את גודל חסד ה' עמי, על שזו הפעם הרביעית, בה הייתי נדרש להציג את המסמכים האבודים. אך ברוב רחמי ה' נעשיתי כרואה ואינו נראה, ואף אחד לא אמר לי כלום.

ועלי להדגיש את גודל הנס שנעשה עמי, כי אם בזמנים הרגילים כששלום ושלווה שוכנים בעולם, והשקט שורר על כנו, אזי כל גבולות המדינות מושגחים ומוקפדים ביותר לבל יסתנן אף אחד דרכם. על אחת כמה וכמה בעת ההיא, כשבכל אדמת אירופה שרר תהוה ובוהו מוחלט, מרבבות הפליטים שנעו ונדו בין הארצות, וביקשו לקבל מחסה אצלם, על אחת כמה וכמה וכל שכן שהגבולות היו נוקשים וקפדניים שבעתיים, ושוטרי הגבולות עשו ככל אשר לאל ידם לבל יסתנן אף אחד בצורה בלתי לגאלית דרך הגבול. בכל זאת כאן הוכו עיניהם של השוטרים והפקחים בסנוורים, עד שנלאו מלמצוא אותי ולעכב בעדי לצאת מבלגיה ולהיכנס להולנד.

כאשר הגיעה הרכבת לעיר מולדתי החלתי לנשום לרווחה, בראותי את גודל הנס שנעשה עמי. מיד קישרתי בין המאורעות לבין ההתרחשות המופלאה שאירעה עמי אצל רבינו, והברכה הפלאית שבירכתי ארבע וחמש פעמים, אך כיון שכבר ידעתי שכל תיבה שיצאה מפיו היתה בעל משמעות עמוקה, עדיין לא הבנתי את פשר ההדגשה 'און דו זאלסט אנקומען אהיים געזונטערהייט'. אולם בהגיעי למחוז חפצי בהאג (The Hague, Netherlands) וירדתי מן הרכבת, הבחנתי בשורה של שוטרים מקומיים, העומדים פרוסים על פני כל רוחב המעבר, ובודקים שוב פעם את כל היורדים מן הרכבת, לוודא שאף אחד אינו מבריה את הגבול ללא מסמכים. גם הפעם לא שמו השוטרים לב אלי בבחינת 'עינים להם ולא יראו', וכך חמקתי מהם, ופניתי ללכת הביתה. רק כעת אחרי שכבר הגעתי בשלום לביתי, הבנתי על נכון את כל דבריו שנאמרו ברוח הקודש, ומספר הפעמים שבירך אותי, היה מספר הפעמים שעברתי בין השוטרים, שהיו אמורים לבדוק אותי ואת ניירותי. וגם לאחר שהתקיימה הברכה של 'פאר געזונטערהייט', וירדתי כבר מן הרכבת, עדיין הייתי צריך לברכה הנוספת של 'זאלסט אנקומען אהיים'. ובזכות ברכתו של אותו צדיק, שבירכתי בעיני הצופיות למרחוק, זכיתי להגיע למחוז חפצי לחיים ושמחה ולשלום, שלם בגופי ושלם בממוני ללא שום עיכובים.

רבינו רצה לחזור לארץ ישראל לפני ראש השנה, אך לא אסתייעא מילתא, והוא נשאר בעיר אסטיע (Ostia, Italy) ליד העיר רומא (Rome, Italy) [מרחק של 18 מייל] לראש השנה. אנשי העיר כיבדו את רבינו בתקיעת שופר ובתפילת מוסף, גם דרש לפני התקיעות. ביום שני של ראש השנה, יום אמירת תשליך, שחל להיות ביום ראשון בשבוע, ויהודי המקום רצו לצאת

לחוף הים הסמוך, ולומר שם סדר תשליך. ברם דא עקא שיום ראשון בשבוע הוא יום אידם וחופש לגויי המקום, והמוון מבקרים פוקדים את חוף הים, ולכן חששו יהודי המקום כי לא יוכלו לגשת לחוף לאמירת תשליך מפאת ההמולה וההמוון. כאשר השמיעו את דאגתם באוזני רבינו, הרגיעם ואמר להם, כי כל דאגה מיותרת: "מען וועט קענען גיין". ואכן לפתע ניתן גשם עז ארצה, וכל האנשים עזבו את החוף בדרכם הביתה, וכך יכלו היהודים לגשת אל הים לאמירת תשליך.

אחרית ימיו

הנה עוד בטרם צאתו מארץ ישראל, כבר חש רבינו יסורים במעיו, ולא הרגיש בטוב. אחרי יום כיפור הדרדר מצבו, ובאמצע חג הסוכות אושפז בבית הרפואה. הרה"ח רבי יעקב מאיר קוביטשעק שליט"א, כשהיה חתן הגיע אז לבקר את רבינו שהיה חלוש וחולה מאד אז, וביקשו רבינו שיברכנו שיבריא, כי הרי אמרינן בליל שבת באתקינן סעודתא 'לארוס וארוסא להתקפא חלשין', והיינו 'ארוס וארוסא' - חתן וכלה, בידם הוא 'להתקפא חלשין', לתת גבורה לחלשין שיבראו. (הילולא קדישא)

הרה"ק רבי אהרן הגיע כמה פעמים לבקרו. גם ביקרו בליל חמישי אור לכ"ה מרחשון, כשהוא בשעותי האחרונות לחייו. רבינו ידע שמצבו אנוש, והגיש לאחיו קוויטל, אותו כתב לבקשתו גיסו הרה"צ רבי נפתלי פרלוב ז"ל, חתן הרה"ק מהרי"ד. וזו היתה משאלתו בשעה האחרונה 'שאזכה לשוב בתשובה שלימה', ושתזכה הרבנית תליט"א לגדל את הילד הרך לתורה ולחופה ולמעשים טובים'.

אך בעוונות הדור נסתמו באותה שעה כל שערי תפלה, ונצחו אראלים את המצוקים, ונשבה ארון הקודש, ובאור ליום כ"ה מרחשון תשי"י (1949 למס') החזיר רבינו את נשמתו הטהורה לבוראו, מזוככת ביסורים של אהבה עד אין שיעור, אותם סבל וקיבל בדומיה, והוא בן ארבעים ושמונה בלבד. בהוראת אחיו הביאוהו למנוחות בטבריה, בבית העלמין העתיק, סמוך לקברותיהם של תלמידי הבעש"ט זי"ע, ליד קברו של הרה"ק רבי ישראל מהוסיאטין (Husiatyn, Ukraine) זי"ע.

באותה שעה שהה הרה"ח רבי משה אלי שפריצר, בקודש פנימה למסור קוויטל להרה"ק רבי אהרן, באמצע פנה הרבי אל הגבאי, ושאל: "שלום, פארוואס איז טונקל געווארן?" הנוכחים תמחו, שהרי ה'אורות' דלקו כרגיל, אך עדיין לא ידעו שה'מאורות' כבו.

צאצאי

רבינו השאיר אחרינו את בנו יחידו כ"ק אדמו"ר מבעלזא שליט"א.

זכותו יגן עלינו ועל כל ישראל אמן

מקורות: פרשת גדולת מרדכי

מגיד משנה לנוער

פְּרִשְׁת חַיֵּי שָׂרָה

פְּרוּשׁ רַש"י שְׂשָׂרָה מֵתָה בְּזִמּוֹן הָעֶקֶדָה וּפְרוּשׁ הַרְמַב"ן שְׂשָׂרָה מֵתָה אַח"כ

"וַיָּבֵא אַבְרָהָם לִסְפֹּד לְשָׂרָה וְלִכְפֹּתָהּ" (כג:ב). זָאגַט רַש"י אַבְרָהָם אִיז גְּעוֹקוּמֶען פֿון בָּאָר שְׂבַע. זָאגַט דֶּער רַמְב"ן, עַס קוּמַט גַּיִשֵּׁט זָאגֶען אַז עַר אִיז גְּעשְׂטאַטֶען אִין בָּאָר שְׂבַע, וּוִייל ווִיאַזוּי אִיז שָׂרָה אִין חֲבֵרוֹן. נָאָר דֶּער פֿשֵׁט אִיז אַז עַר אִיז גְּעגאַנֶגען בִּיטאַג פֿאַר זַיַינע גְּעבְרוֹיִכֶען, און דֶּעמאַלס האָט עַר גְּעוּהֶערט אַז שָׂרָה אִיז נִפְטֵר גְּעוואָרֶען, און פֿון דָּאָרט אִיז עַר גְּעוֹקוּמֶען מִסְפִּיד זַיַיִן שָׂרָה. אָבער דֶּער רַמְב"ן אַלײן שְׂרײַבט אַז נָאָךְ דִּי עֶקֶדָה הָאָט עַר גְּעוואוּײַנט אָפֿאַר יָאָר אִין בָּאָר שְׂבַע, קוּמַט אוֹיס אַז שָׂרָה אִיז גַּיִשֵּׁט דֶּעמאַלס נִפְטֵר גְּעוואָרֶען, וּוִייל אַבְרָהָם הָאָט גַּיִשֵּׁט גְּעוואוּײַנט אִין בָּאָר שְׂבַע און שָׂרָה אִין חֲבֵרוֹן. נָאָר נָאָךְ אָפֿאַר אַ טֵעג אִיז עַר גְּעוֹקוּמֶען פֿון דִּי לַאָנֶד פֿון דִּי פֿלִישֵׁתִים קײַן חֲבֵרוֹן, און דָּאָרט אִיז שָׂרָה גִפְטֵר גְּעוואָרֶען.

רְאִיָּה לְפִירוּשׁ רַש"י

אָבער מַעַן דַּאָרף פֿאַרשְׂטײַן ווי קַען זַיַיִן אַז אַבְרָהָם אָבִינוּ אִיז גְּעווען מִיט שָׂרָה אָמֵנוּ אַסאַךְ טֵעג נָאָךְ דִּי עֶקֶדָה אִין בָּאָר שְׂבַע, און שָׂרָה אִיז גַּיִשֵּׁט נִפְטֵר גְּעוואָרֶען נָאָךְ דִּי עֶקֶדָה, עַס שְׂטײט דָּאָךְ קְלָאָר אַז שָׂרָה אִיז גְּעווען בִּי אִיר פֿטִירָה הוֹנְדֶּערט זַיַיַען און צוואַנצִיג יָאָר, און ווען יִצְחָק אִיז גְּעבוֹרֶען אִיז שָׂרָה גְּעווען נִינצִיג יָאָר, קוּמַט אוֹיס אַז פֿון דִּי גְּעבֹאָרט פֿון יִצְחָק בִּז דִּי פֿטִירָה פֿון שָׂרָה אִיז גְּעווען זַיַיַען און דְּרײַסיג, און דֶּעמאַלס אִיז גְּעווען דִּי עֶקֶדָה, מוז זַיַיִן אַז שָׂרָה אִיז נִפְטֵר גְּעוואָרֶען בְּשַׁעַת דִּי עֶקֶדָה, און מַעַן קַען גַּיִשֵּׁט לֶעֱרַנֶען אַנְדֶּערשׁ.

כְּשִׁשְׁמֶעָה שָׂרָה אוֹדוֹת יִצְחָק הִלְכָה לְהַתְפַּלֵּל בְּמַעֲרַת הַמִּכְפֵּלָה

און וועגן דִּי קִשְׂיָא פֿון רַמְב"ן ווִיאַזוּי אִיז שָׂרָה גְּעווען אִין חֲבֵרוֹן און אַבְרָהָם אָבִינוּ אִין בָּאָר שְׂבַע, קַען מַעַן זָאגֶען, וּוִייל דִּי אָבוֹת הָאָבִען גְּעוואוּסֵט אַז אִין קְרִיַת אַרְבַּע אִיז בִּאָגְרֶאבֶען אָדָם מִיט חֲנֹה, און דָּאָס אִיז אַ הִיילִיגע אַרט, פֿאַרדֶּעם אִיז שָׂרָה דָּאָרט אַהִינגֶעגאַנגֶען ווען זַי הָאָט גְּעוּהֶערט פֿון דִּי עֶקֶדָה.

הַיּוֹם שְׂאָבְרָהֶם רָאָה אַתְּ מַעֲרַת הַמִּכְפֵּלָה בַּפֶּעַם רֵאשׁוֹנָה

און אָפֿשֵׁר אִיז דָּאָס שׁוֹיִן גְּעווען פֿרִיעַר אַן אַרט פֿון דַּאווענֶען, פֿון ווען אַבְרָהָם אָבִינוּ הָאָט גְּעזֶעהן דִּי מַעֲרָה, אַזוֹיוּי עַס שְׂטײט אִין מִדְרָשׁ (פֿרָקִי דר' אַלִיעֶזֶר פ' ל"ו, וְעִי' זוה"ק ח"א קכז., קכח., וְעִי' יִלְקוּט רֵאשׁוֹנֵי פ' וַיְרָא) אוֹיף דֶּעם פֿסוּק (בְּרֵאשִׁית יח:ז) "וְאֵל הַבְּקָר רָץ אַבְרָהָם", אַז אַיַינער פֿון דִּי קִיעֵן וואָס אַבְרָהָם הָאָט אָנגֶעגֵרִיט פֿאַר דִּי מְלֶאכִים אִיז אַרײַן אִין מַעֲרַת הַמִּכְפֵּלָה, און אַבְרָהָם אִיז אִיר נֶאָכְגֶּעלאָפֶען. הָאָט עַר דָּאָרט גְּעזֶעהן אָדָם מִיט חֲנֹה, און לֶעכֵט בְּרַענֶען, און עַס אִיז גְּעווען דָּאָרט אַ גוֹטֶער רִיחַ. אַבְרָהָם הָאָט דָּאָס עֶרצִיילֵט פֿאַר

שָׁרָה, און פון דעמאלס זענען געגאנגען דאָרט דאווענען. פאך דעם ווען שָׁרָה האט געהערט פון די עקידה, איז זי דאָרט געגאנגען דאווענען, כּדי מעורר רחמים זיין, און דעמאלס איז זי דאָרט נפֿטר געוואָרען.

מסבב כל הסבות סבב שְׁרָה תגיע לחברון

נאך קען מען זאָגען, אז פון הימעל האט מען געפירט אז שָׁרָה זאל דאָרט אַנקומען, אזוי ווי עס שטייט אין גמרא (ספּה נג.) אז דאָרט וואו עס איז באשערט פאר דעם מענטש נפֿטר ווערען, דאָרט קומט ער אָן. אָבער אויב שָׁרָה וואלט נפֿטר געוואָרען אין בָּאָר שָׁבַע, וואלט אַבְרָהָם איר נישט געקענט ברענגען אין מערת המכפלה, אזוי ווי מען טרעפט ווען רחל איז נפֿטר געוואָרען אינמיטען וועג (בראשית לה: טז-יט), האט איר יַעֲקֹב אויף דעם וועג באַגראָבען, ווייל אַ פֿרוי באַגראָבט מען גלייך אויף דעם פֿלאַץ (מו"ק כז., כח.; ועי' שו"ע יו"ד סי' שנ"ה). און אזוי האט אויך עפֿרון נישט געהאט אַ טענה פֿאַרנוואס זאל ער איר דא באַגראָבען. און דער מסבב כל הסיבות האט געמאכט אז שָׁרָה איז אַנגעקומען אין חֶבְרוֹן, כּדי מען זאל איר קענען באַגראָבען אין מערת המכפלה. (שנת תש"ג)

יִאֲרִצִּי טַעַן פֿון צַדִּיקִים

כ"ה חשוון תש"י

הגה"ק רבי מרדכי רוקח מבילגוריין זי"ע

רבינו מרדכי איז געבוירען י"ב סיון תרס"ב אין בעלזא, צו זיין טאטע הרה"ק רבי יששכר דב רוקח מבילגוריין זי"ע, בן הרה"ק רבי יהושע זי"ע, בן השר שלום זי"ע, מצאצאי בעל מעשה רוקח, הרה"ק בעל אוהב ישראל מאפטא זי"ע. זיין מאמע איז געווען מרת חיה דבורה ע"ה, די טאכטער פון הרה"ק רבי אברהם שמואל פטשעניק מברעזא זי"ע, נכד הרה"ק רבי דוד הלוי מסטעפין זי"ע, חתן הרה"ק רבי יחיאל מיכל מזלאטשוב זי"ע.

פון די פאלגענדע געשיכטע זעהן מיר דעם גרויסעם כח המעצור וואס דער בילגורייער רב האט געהאט נאך אלס קינד. רבי מרדכי פלעגט שוין אלס קינד אויפשרייבען חידושי תורה אין א העפט. און זיין טאטע האט איהם געהייסען יעדען טאג אריינקומען מיט די חידושי תורה און איהם עס ווייזען. איינער פון די משפחה האט איהם שטארק מקנא געווען, עס האט איהם שטארק געארט אז דער טאטע ווייסט איהם א גרויסע ליבשאפט. יענער איז נישט בייגעשטאנען דעם נסיון, און ער האט גענומען דאס העפט און האט עס צוריסען.

רבי מרדכי האט שטארק געזיכט דאס העפט, וואס ער האט שטארק געארבעט אריינצושרייבען חידושי תורה. ווען ער האט עס געטראפען צוריסען, האט איהם עס שטארק געארט. אבער ער האט זיך געשטארקט מיט אייזענע כוחות, און האט גארנישט געזאגט, אפילו אז ער האט געוואוסט ווער האט דאס געטוהן. ווען דער טאטע איז געוואר געווארען דערפון, האט ער דאס שטארק באוואונדערט, און האט געזאגט: "זיין כח המעצור איז ביי מיר אסאך חשובער ווי זיינע וואונדערליכע חידושי תורה".

דער בילגורייער רב אין דער צייט פון אנפאנג די צווייטע וועלט מלחמה, ווען די שטאט בילגוריי אין גאליציע איז איינגענומען דורך די קאמוניסטן פון רוסלאנד, האבן זיי נישט געלאזט מען זאל באקען מצות אויף פסח. האט זיך דער בילגורייער רב געזעהן מיט דעם הויפט פון די קאמוניסטן, און איהם דעם גוי ערקלערט לויט זיין פערשטאנד, אז דער ענין פון די מצות איז צום אנדענק וואס די אידישע ארבעטער זענען געווען אונטערדריקט און פארשקלאפט צום עגיפטישן קעניג, און דאס פאלק האט געמאכט א רעוואלוציע קעגן די הערשאפט, און זיי זענען באפרייט געווארן. די ערקלערונג האט איהם געפאלען, און ער האט ערלויבט די אידן צו באקען מצות אויף פסח.

זכותו יגן עלינו ועל כל ישראל אמן

מזלָא טבא ונדיא יא'י

לידידנו הר"ר משה יהושע צוויבל שליט"א
והר"ר יצחק אלטער צוויבל שליט"א
לרגל נישואי נכדתו-בתו עב"ג בשעתו"מ

לידידנו הר"ר זאב רעטעק שליט"א
והר"ר נתן נטע רעטעק שליט"א
לרגל נישואי נכדתו-בתו עב"ג בשעתו"מ